

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Αριθμός Γνωμοδότησης 71/2021
ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
(ΤΜΗΜΑ Β΄)
Συνεδρίαση της 20^{ης} Απριλίου 2021

Σύνθεση

Πρόεδρος: Στέφανος Δέτσης, Αντιπρόεδρος ΝΣΚ.

Μέλη: Ευγενία Βελώνη, Αντιπρόεδρος ΝΣΚ, Θεόδωρος Ψυχογιός, Δημήτριος Χανής, Αντώνιος Τατσόπουλος, Κωνσταντίνος Κατσούλας, Αλέξανδρος Ροϊλός, Βασίλειος Καραγεώργος, Πέτρος Κωνσταντινόπουλος, Παναγιώτα-Ελευθερία Δασκαλέα-Ασημακοπούλου, Ευστράτιος Ηλιαδέλης, Ιωάννης Αλεξανδράκης, Νικόλαος Πατηνιώτης, Νομικοί Σύμβουλοι του Κράτους.

Εισηγήτρια: Ιωάννα Ρουσσιά, Πάρεδρος ΝΣΚ (γνώμη χωρίς ψήφο).

Αριθμός ερωτήματος: Το έγγραφο με αρ. πρωτ. ΔΔΑΔΑ 1140720ΕΞ2020ΠΔ/10-12-2020 της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ), Γενική Διεύθυνση Ανθρώπινου Δυναμικού και Οργάνωσης, Διεύθυνση Ανθρώπινου Δυναμικού, Τμήμα Α.΄

Θέμα: Ερωτάται: α) εάν είναι επιτρεπτή από το νόμο η τέλεση ιερατικών καθηκόντων, κατόπιν χειροτονίας κατά τις αρχές της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ελλάδος και κάλυψης σχετικής οργανικής θέσης, μισθοδοτούμενης από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων θέσης, παράλληλα με την κατοχή οργανικής θέσης δημοσίου, και ειδικότερα τελωνειακού, υπαλλήλου και β) εάν η κατά τα άνω τέλεση ιερατικών καθηκόντων θεωρείται επάγγελμα και, σε καταφατική περίπτωση, εάν απαιτείται χορήγηση άδειας στον υπάλληλο για την άσκησή τους, κατόπιν γνωμοδότησης από το αρμόδιο Υπηρεσιακό Συμβούλιο.

Στο πιο πάνω ερώτημα, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Τμήμα Β΄) γνωμοδότησε ως εξής:

Ιστορικό

Από το έγγραφο του ερωτήματος και τα στοιχεία του φακέλου που το συνοδεύουν προκύπτει το ακόλουθο πραγματικό:

1. Ο Κ.Π., υπάλληλος της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων, κατηγορίας ΠΕ-Τελωνειακών και βαθμού Δ, ο οποίος υπηρετεί στο Τμήμα Διοικητικής Υποστήριξης και Δικαστικού (Γραφείο Δικαστικού) του Τελωνείου Κκκκ, με αίτησή του προς τη Διεύθυνση Διαχείρισης Ανθρώπινου Δυναμικού, Τμ. Α΄, της ΑΑΔΕ ενημέρωσε ότι έχει γίνει δεκτό, από τον Μητροπολίτη Δκκκ, αίτημά του να χειροτονηθεί διάκονος και πρεσβύτερος της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ελλάδας και ζήτησε οδηγίες για το επιτρεπτό ή μη της άσκησης από αυτόν, παράλληλα με τα υπηρεσιακά του καθήκοντα ως τελωνειακού υπαλλήλου, ιερατικών καθηκόντων σε θέση μισθοδοτούμενη από το Ελληνικό Δημόσιο (Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων). Με νεότερο (υπηρεσιακό) έγγραφό του και στο πλαίσιο διευκρινίσεων που του ζητήθηκαν από την παραπάνω Διεύθυνση, ο υπάλληλος αναφέρει, μεταξύ άλλων, ότι η χειροτονία του συνεπάγεται διορισμό σε κενή οργανική θέση της Ιεράς Μητρόπολης και ότι οι ιερατικές του υποχρεώσεις δεν θα είναι αυξημένες λόγω του μικρού πληθυσμού των χωριών της Ιεράς Μητρόπολης, σε ένα από τα οποία θα τοποθετηθεί ως εφημέριος. Ενημέρωσε επίσης ότι η χειροτονία του ήδη πραγματοποιήθηκε.

2. Ενόψει του παραπάνω αιτήματος και των διευκρινίσεων που δόθηκαν από τον υπάλληλο και όπως προκύπτει κατ' ορθή εκτίμηση του πιο πάνω αναφερόμενου εγγράφου της Διεύθυνσης Διαχείρισης Ανθρώπινου Δυναμικού (Τμήμα Α΄) της ΑΑΔΕ προς το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους, με αρ. πρωτ. ΔΔΑΔΑ 1140720ΕΞ2020ΠΔ/10-12-2020, η παραπάνω υπηρεσία προβληματίζεται, καταρχάς, για το επιτρεπτό ή μη, από την άποψη των συνταγματικών και νομοθετικών περιορισμών της πολυθεσίας στον δημόσιο τομέα, της παράλληλης κατοχής από δημόσιο υπάλληλο και οργανικής θέσης θρησκευτικού λειτουργού, μισθοδοτούμενης από το Δημόσιο, αλλά και για την ύπαρξη τυχόν ειδικών λόγων, εξ αιτίας των οποίων απαγορεύεται, ενδεχομένως, στον τελωνειακό, ειδικότερα, υπάλληλο να ασκήσει, στο παραπάνω πλαίσιο, ιερατικά καθήκοντα (ασυμβίβαστο), όπως επίσης και για το εάν η τέλεση των ιερατικών καθηκόντων θεωρείται επάγγελμα και σε καταφατική περίπτωση εάν απαιτείται χορήγηση

σχετικής άδειας στον υπάλληλο κατόπιν γνωμοδότησης από το αρμόδιο Υπηρεσιακό Συμβούλιο. Με βάση δε τα παραπάνω και με την επισήμανση της υπηρεσίας ότι ο υπάλληλος διευκρινίζει με την αίτησή του ότι θα φέρει την υπηρεσιακή ενδυμασία, ισχυριζόμενος ότι δεν υπάρχει αντίρρηση από τον οικείο Μητροπολίτη, διατυπώνεται το ερώτημα το οποίο αναφέρεται στο θέμα και υπογράφεται από τον Διοικητή της ΑΑΔΕ.

Νομοθετικό πλαίσιο

3. Στα άρθρα 3 παρ. 1, 13, 103 παρ. 1 και 104 παρ. 1 του Συντάγματος ορίζονται τα εξής:

Άρθρο 3 παρ. 1

«1. Επικρατούσα θρησκεία στην Ελλάδα είναι η θρησκεία της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Χριστού. Η Ορθόδοξη Εκκλησία της Ελλάδας, που γνωρίζει κεφαλή της τον Κύριο ημών Ιησού Χριστό, υπάρχει αναπόσπαστα ενωμένη δογματικά με τη Μεγάλη Εκκλησία της Κωνσταντινούπολης και με κάθε άλλη ομόδοξη Εκκλησία του Χριστού τηρεί απαρασάλευτα, όπως εκείνες, τους ιερούς αποστολικούς και συνοδικούς κανόνες και τις ιερές παραδόσεις...»

Άρθρο 13

«1. Η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστη. Η απόλαυση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων δεν εξαρτάται από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις καθενός.

2. Κάθε γνωστή θρησκεία είναι ελεύθερη και τα σχετικά με τη λατρεία της τελούνται ανεμπόδιστα υπό την προστασία των νόμων. Η άσκηση της λατρείας δεν επιτρέπεται να προσβάλλει τη δημόσια τάξη ή τα χρηστά ήθη. 3. ...

4. Κανένας δεν μπορεί, εξαιτίας των θρησκευτικών του πεποιθήσεων να απαλλαγεί από την εκπλήρωση των υποχρεώσεων προς το Κράτος ή να αρνηθεί να συμμορφωθεί προς τους νόμους. 5. ... ».

Άρθρο 103 παρ. 1

«1. Οι δημόσιοι υπάλληλοι είναι εκτελεστές της θέλησης του Κράτους και υπηρετούν το Λαό· οφείλουν πίστη στο Σύνταγμα και αφοσίωση στην Πατρίδα. Τα προσόντα και ο τρόπος του διορισμού τους ορίζονται από το νόμο».

Άρθρο 104 παρ. 1

«1. Κανένας από τους υπαλλήλους που αναφέρονται στο προηγούμενο άρθρο δεν μπορεί να διοριστεί σε άλλη θέση δημόσιας υπηρεσίας ή οργανισμού τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλου νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου ή δημόσιας

επιχείρησης ή οργανισμού κοινής ωφέλειας. Κατ' εξαίρεση μπορεί να επιτραπεί με ειδικό νόμο ο διορισμός και σε δεύτερη θέση, ...».

4. Στο άρθρο 1 παρ. 1 και 6 του ν. 1256/1982 «Για την πολυθεσία, την πολυαπασχόληση και την καθιέρωση ανωτάτου ορίου απολαβών στο δημόσιο τομέα...» (Α 65), όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 21 παρ. 3 του ν. 1400/1983 (Α 156), ορίζεται ότι:

«1. Απαγορεύεται στους λειτουργούς ή υπαλλήλους έμμισθους και άμισθους πολιτικούς και στρατιωτικούς ή μισθωτούς που απασχολούνται στο Δημόσιο και τα Κρατικά Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου και Ιδιωτικού Δικαίου του άρθρου 9 του Ν.1232/1982 για την “επαναφορά σε ισχύ τροποποίηση και συμπλήρωση των διατάξεων του Ν Δ. 4352/1964 και άλλες διατάξεις” και, άσχετα από τη φύση της σχέσεως που τους συνδέει με το Δημόσιο ή το νομικό πρόσωπο, να διορισθούν ή προσληφθούν και σε δεύτερη θέση ή απασχόληση στο δημόσιο τομέα αυτό, τόσο στην ημεδαπή, όσο και στην αλλοδαπή.

6. Η αληθινή έννοια της παρ. 1 του άρθρου 9 του νόμου 1232/1982 ... είναι ότι στο δημόσιο τομέα περιλαμβάνονται όλοι οι κρατικοί φορείς ανεξάρτητα από το καθεστώς δημοσίου ή ιδιωτικού ή μικτού δικαίου που τους διέπει ήτοι: α) οι Κρατικές ή Δημόσιες υπηρεσίες, όπως εκπροσωπούνται από το νομικό πρόσωπο του Δημοσίου, β) οι Κρατικοί ή Δημόσιοι Οργανισμοί σαν κρατικά νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, ... γ)....»¹.

¹ α) Σύμφωνα με το άρθρο 51 παρ. 1 (“Επαναοριοθέτηση του δημόσιου τομέα”) του ν. 1892/1990 «Για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» (Α 101), όπως ισχύει:

«1. Ο κατά τις διατάξεις του άρθρου 1 παρ. 6 του Ν. 1256/1982 δημόσιος τομέας περιλαμβάνει μόνο:

α. Τις κάθε είδους δημόσιες υπηρεσίες, που υπάγονται στο νομικό πρόσωπο του Δημοσίου και εκπροσωπούνται από αυτό.

β. Τα κάθε είδους Ν.Π.Δ.Δ., εξαιρουμένων των Χρηματιστηρίων Αξιών, της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς και της Επιτροπής Εποπτείας της Ιδιωτικής Ασφάλισης, .. είτε αυτά αποτελούν οργανισμούς κατά τόπο είτε καθ' ύλην αυτοδιοίκησης»

β) Επιπρόσθετα, στα άρθρα 1 και 14 παρ. 1 περίπτ. α' ν. 4270/2014 «Αρχές δημοσιονομικής διαχείρισης και εποπτείας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2011/85/ΕΕ) - δημόσιο λογιστικό και άλλες διατάξεις» (Α 143) (όπως η περίπτ. α αντικαταστάθηκε με το αρ. 10 παρ. 2 του ν. 4337/2015, Α 129) ορίζεται ότι:

Άρθρο 1

«Σκοπός του παρόντος νόμου είναι η ενσωμάτωση στην ελληνική έννομη τάξη της Οδηγίας 2011/85/ΕΕ του Συμβουλίου της 8ης Νοεμβρίου 2011 σχετικά με τις απαιτήσεις για τα δημοσιονομικά πλαίσια των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ L 306/41), καθώς και η συστηματική ένταξη σε ενιαίο κείμενο και, κατά περίπτωση, η επικαιροποίηση των ισχυουσών αρχών δημοσιονομικής διαχείρισης και εποπτείας και των διατάξεων του δημόσιου λογιστικού».

«1. Για τους σκοπούς του παρόντος νόμου, οι κάτωθι όροι έχουν την ακόλουθη έννοια:

«α. Δημόσιος τομέας: περιλαμβάνει τη Γενική Κυβέρνηση, τα εκτός αυτής νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (ΝΠΔΔ), καθώς και τις εκτός αυτής δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμούς του Κεφαλαίου Α' του ν. 3429/2005 (Α' 314), ανεξαρτήτως εάν έχουν εξαιρεθεί από την εφαρμογή του».

5. Στα άρθρα 31 παρ. 1 και 2 και 35 του ισχύοντος Υπαλληλικού Κώδικα (ν. 3528/2007, Α 20) ορίζεται ότι:

Άρθρο 31

«Άσκηση ιδιωτικού έργου με αμοιβή

1. Μετά από άδεια ο υπάλληλος μπορεί να ασκεί ιδιωτικό έργο ή εργασία με αμοιβή, εφόσον συμβιβάζεται με τα καθήκοντα της θέσης του και δεν παρεμποδίζει την ομαλή εκτέλεση της υπηρεσίας του.

2. Η άδεια χορηγείται για συγκεκριμένο έργο ή εργασία μετά από σύμφωνη αιτιολογημένη γνώμη του υπηρεσιακού συμβουλίου και μπορεί να ανακαλείται με τον ίδιο τρόπο. Η άδεια στους υπαλλήλους του Δημοσίου χορηγείται από τον οικείο υπουργό² ....».

Άρθρο 35

«Κατοχή δεύτερης θέσης

1. Απαγορεύεται ο διορισμός υπαλλήλου, με οποιαδήποτε σχέση, σε δεύτερη θέση:

α) δημοσίων υπηρεσιών,

β) νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου,

γ) Ο.Τ.Α., συμπεριλαμβανομένων και των ενώσεων αυτών,

δ) δημοσίων επιχειρήσεων και δημοσίων οργανισμών,

ε) νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, που ανήκουν στο κράτος ή επιχορηγούνται τακτικώς, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις, από κρατικούς πόρους κατά 50% τουλάχιστον του ετήσιου προϋπολογισμού τους ή το κράτος κατέχει το 51% τουλάχιστον του μετοχικού τους κεφαλαίου και

στ) νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, που ανήκουν στα υπό στοιχεία β', γ', δ' και ε' νομικά πρόσωπα ή επιχορηγούνται από αυτά τακτικώς, κατά 50% τουλάχιστον του ετήσιου προϋπολογισμού τους, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις ή κατά τα οικεία καταστατικά ή που τα ανωτέρω νομικά πρόσωπα κατέχουν το 51% τουλάχιστον του μετοχικού τους κεφαλαίου.

2. Διατάξεις ειδικών νόμων που επιτρέπουν το διορισμό σε δεύτερη θέση εξακολουθούν να ισχύουν.

---

² Ήδη από τη σύσταση και λειτουργία της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων με τις διατάξεις του Κεφ. Α του ν. 4389/2016 (Α 94), αρμοδιότητα για την παροχή άδειας στο προσωπικό της Αρχής, στο οποίο περιλαμβάνεται και το τελωνειακό προσωπικό, έχει ο Διοικητής της, σύμφωνα με τις συνδυασμένες διατάξεις των άρθρων 41 παρ. 1 και 2 του παραπάνω νόμου και 1 παρ. 1 και 2 της με αριθμ. Δ6Α 1015213ΕΞ2013/2013 κ.υ.α. περί μεταβίβασης αρμοδιοτήτων στον Γενικό Γραμματέα Δημοσίων Εσόδων του Υπουργείου Οικονομικών (Β 130)

3. Υπάλληλος που κατά παράβαση των διατάξεων των παραπάνω παραγράφων διορίζεται σε δεύτερη θέση και αποδέχεται το διορισμό του θεωρείται ότι παραιτείται αυτοδίκαια από την πρώτη θέση».

6. Κατά το άρθρο 68 παράγραφος 1 υποπαρ. 3 του ν. 4235/2014 (Α 32):

«Τα νομικά πρόσωπα του άρθρου 1 παρ. 4 του ν. 590/1977 (Α' 146) .... υπάγονται στις διατάξεις που διέπουν τη Γενική Κυβέρνηση και τον δημόσιο τομέα ως προς την οργάνωση και διοίκησή τους, την εν γένει περιουσιακή και λογιστική διαχείρισή τους, τους λειτουργούς και το προσωπικό τους, μόνον εφόσον αυτές το ορίζουν ρητά. Οι ισχύουσες διατάξεις, γενικές ή ειδικές, που ορίζουν ρητώς την κρατική εποπτεία επί των ανωτέρω νομικών προσώπων, τη διοίκηση και διαχείρισή τους, το δημοσιονομικό και διαχειριστικό έλεγχό τους, καθώς και τη διαδικασία πρόσληψης και την υπηρεσιακή κατάσταση του κάθε είδους προσωπικού τους δεν θίγονται. Διαχειριστικές πράξεις των ανωτέρω προσώπων, για τις οποίες αυτά επιχορηγούνται ή χρηματοδοτούνται από εθνικούς ή ευρωπαϊκούς πόρους, υπόκεινται στις διατάξεις για τις κρατικές ή δημόσιες συμβάσεις και την εποπτεία και έλεγχο της διαχείρισης κρατικών και ευρωπαϊκών πόρων».

7. Στις διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 4, 37 παρ. 1 και 2, 38 παρ. 1 και 2 και 42 του ν. 590/1977 «Περί του Καταστατικού Χάρτου της Εκκλησίας της Ελλάδος» (Α 146) ορίζονται τα εξής:

Άρθρο 1 παρ. 4

«4. Κατά τας νομικές αυτών σχέσεις η Εκκλησία της Ελλάδος, αι Μητροπόλεις, αι ενορίες μετά των Ενοριακών αυτών Ναών, αι Μοναί, η Αποστολική Διακονία, ο ΟΔΕΠ, το ΤΑΚΕ, το Διορθόδοξον Κέντρον της Εκκλησίας της Ελλάδος, είναι Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου».

Άρθρο 37 παρ. 1 και 2

«1. Ο εφημέριος μεριμνά δια την λατρευτικήν και πνευματικήν ζωήν των ενοριτών και δια παν ζήτημα αφορών εις την πνευματικήν και υλικήν πρόοδον της Ενορίας.

2. Αι κεναί οργανικαί εφημεριακαί θέσεις πληρούνται μονίμως μεν δι' εγγάμων πρεσβυτέρων, προσωρινώς δε και δι' αγάμων, κατά τα ειδικώτερον οριζόμενα, δια κανονιστικών αποφάσεων δια της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως».

Άρθρο 38 παρ. 1 και 2:

«1. Τα της μισθοδοσίας των εφημερίων και των διακόνων διέπονται υπό των ισχυουσών εκάστοτε διατάξεων.

2. Τα των προσόντων, της διαδικασίας εκλογής και εγκαταστάσεως των εφημερίων και διακόνων, τα της μεταθέσεως και αποσπάσεως αυτών, της επιμορφώσεως, των καθηκόντων και των δικαιωμάτων των, ρυθμίζονται υπό της Ι.Σ.Ι. και δημοσιευομένων δια της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως, καθ' ο μέρος δεν ρυθμίζονται διά των διατάξεων του παρόντος. ... ».

Άρθρο 42

«1. Η Εκκλησία της Ελλάδος χρησιμοποιεί προς επίλυσιν του έργου αυτής εις τας πάσης φύσεως διακονίας έμμισθον και άμισθον προσωπικόν. Το προσωπικόν τούτο, πλην των εφημερίων και διακόνων, μισθοδοτείται υπό των οικείων Νομικών Προσώπων της Εκκλησίας της Ελλάδος.

2. Τα προσόντα, η διαδικασία διορισμού, προαγωγής, μεταθέσεως, μετατάξεως, χορηγήσεως πάσης φύσεως αδειών, τα της πειθαρχικής διώξεως και χορηγήσεως ηθικών αμοιβών, τα των θέσεων, ως και παν έτερον ζήτημα αφορών εις την εν γένει υπηρεσιακήν κατάστασιν του υπαλληλικού προσωπικού της Εκκλησίας της Ελλάδος, των Ιερών Μητροπόλεων, των Ιερών ενοριακών ναών, ... ως και παντός ετέρου εκκλησιαστικού Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου, ... επιφυλασσομένων των διατάξεων του άρθρου 38 του παρόντος, ρυθμίζονται κατ' αναλογίαν των διατάξεων του Κώδικος περί δημοσίων υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. δι' αποφάσεων της Δ.Ι.Σ., δημοσιευομένων δια της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως. Δι' ομοίων αποφάσεων καθορίζονται, αναλόγως προς τα επί δημοσίων υπαλλήλων κρατούντα, τα των αποδοχών του ως άνω προσωπικού. ...3. ....

4. Δι' αποφάσεων της Δ. Ι. Σ. εγκρινομένων υπό της Ι. Σ. Ι. και δημοσιευομένων διά της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως, θεσπίζονται οι Οργανισμοί λειτουργίας και διοικήσεως των εν παρ. 2 εκκλησιαστικών νομικών προσώπων, ως και τα της συνθέσεως, συγκροτήσεως και λειτουργίας των διοικητικών αυτών Συμβουλίων, εκτός εάν άλλως ορίζονται εν τω παρόντι, καταργουμένης πάσης αντιθέτου διατάξεως». Στην παράγραφο 5 του ίδιου άρθρου προβλέπεται η σύσταση Ανώτατου Υπηρεσιακού Συμβουλίου της Εκκλησίας και ρυθμίζονται στην ίδια διάταξη, είτε και με εξουσιοδότηση στη Διαρκή Ιερά Σύνοδο για έκδοση σχετικών αποφάσεων που εγκρίνονται από την Ιερά Σύνοδο της Ιεραρχίας και δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, τα των αρμοδιοτήτων, της λειτουργίας και εν γένει οργάνωσής του και τα της σύνθεσής του.

8. Κατ' εξουσιοδότηση της παρ. 4 του άρθρου 42 του ν. 590/1977 εκδόθηκε ο Κανονισμός της Ιεράς Συνόδου της Ιεραρχίας, με αρ. 305/2018 «Περί Εφημερίων

και Διακόνων» (Α 153), στα άρθρα 1, 2, 8 (παρ. 3) και 17 (παρ. 2) του οποίου ορίζονται τα εξής:

Άρθρο 1

«1. α. Εφημέριος καλείται κληρικός της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Ελλάδος, κατέχων το δεύτερο βαθμό της Ιερωσύνης (Πρεσβυτέρου), κανονικώς χειροτονημένος και εξαρτημένος κανονικώς υπό του επιχωρίου Μητροπολίτου, ο οποίος καλύπτει τις λατρευτικές, τις ποιμαντικές και τις προνοιακές ανάγκες της Ενορίας (άρθρα 1 παρ. α και 3 Κανονισμού της Εκκλησίας της Ελλάδος 8/1979, ΦΕΚ Α΄ 1/5.1.1980). 2. ....3. ....4. .... 5.....

6. Οι Εφημέριοι είναι πνευματικοί - θρησκευτικοί λειτουργοί και, ακόμα και όταν ασκούν καθήκοντα διοικήσεως των Ενοριών (Ν.Π.Δ.Δ.), δεν είναι διοικητικοί υπάλληλοι του Δημοσίου ή Ν.Π.Δ.Δ. κατά την έννοια του άρθρου 103 του Συντάγματος.

Άρθρο 2

«1. Οι Εφημέριοι των ενοριακών Ιερών Ναών μεριμνούν για τη λατρευτική και την πνευματική ζωή των ενοριτών και για όλα τα ζητήματα, τα οποία αφορούν στην πνευματική, την προνοιακή και την υλική ζωή της Ενορίας.

2. α΄ Τα του βαθμολογίου, της μισθοδοσίας και της συνταξιοδοτήσεως των Εφημερίων διέπονται από τις εκάστοτε ισχύουσες σχετικές διατάξεις (άρθρο 38 παρ. 1 του ν. 590/1977) και τον παρόντα Κανονισμό.... β΄...

3. Οι κενές οργανικές εφημεριακές θέσεις πληρούνται με εγγάμους και με αγάμους Πρεσβυτέρους, κατά τα ειδικότερον οριζόμενα στον παρόντα Κανονισμό. ... 4. ...

5. Χειροτονίες Εφημερίων άνευ αναφοράς σε συγκεκριμένη Ενορία, απαγορεύονται απολύτως κατά τους όρους των Ιερών Κανόνων ως απολελυμένες. Διορισμός εφημερίου, που δεν πληροί τις ανωτέρω προϋποθέσεις είναι άκυρος. ...

6. Ο μετά την ολοκλήρωση της κατά τα ανωτέρω διαδικασίας χειροτονούμενος, διορίζεται υπό του οικείου Μητροπολίτου στην προκηρυχθείσα οργανική θέση».

Άρθρο 8 παρ. 3

«Ο Εφημέριος οφείλει να φέρει την καθιερωμένη για τους Ορθοδόξους κληρικούς περιβολή και αμφίεση, να αποφεύγει δε κάθε αυθαίρετη μεταβολή ή την αποβολή της, ...».

Άρθρο 17 παρ. 2

«Απασχολούμενοι ως εργατοτεχνικό προσωπικό ή υπάλληλοι στον ιδιωτικό ή δημόσιο τομέα ή σε ελευθέρια επαγγέλματα, εφόσον η φύση της απασχολήσεώς

τους δεν αντίκειται στην ιδιότητα του ορθοδόξου Κληρικού, κατά τις προβλέψεις της αριθμ. 2812/2005 σχετικής Εγκυκλίου της Ιεράς Συνόδου, και έχουν τα απαιτούμενα κανονικά και νόμιμα προσόντα, μπορούν να χειροτονηθούν και να τοποθετηθούν ως Εφημέριοι σε κενές εφημεριακές θέσεις, διατηρώντας την απασχόλησή τους. Κατά την ανωτέρω Εγκύκλιο της Ιεράς Συνόδου συμβατές με την ιδιότητα του Κληρικού απασχολήσεις, οι οποίες δύνανται να εξασκούνται εκ παραλλήλου με την εφημεριακή ιδιότητα, είναι: οι χειρωνακτικές και τεχνικές εργασίες .... οι υπαλληλικές εργασίες (υπαλληλικές θέσεις με σχέση εργασίας ή δημοσίου δικαίου στον ιδιωτικό τομέα ή και στο δημόσιο τομέα ως πολιτικό προσωπικό), ... ».

9. Στο άρθρο ΙΑ του ν. Σ΄/1852 «Περί Επισκοπών και Επισκόπων και περί του υπό τους Επισκόπους τελούντος Κλήρου» (ΦΕΚ 25) ορίζεται ότι:

«Εις τον Επίσκοπον ανήκει η δοκιμασία και χειροτονία των εντός της επισκοπής αυτού ιερωμένων πάσης τάξεως και βαθμού, ... Χειροτονία πρεσβυτέρου και διακόνου, ... τελείται κατά τους ιερούς κανόνας, ο δε χειροτονήσας παρά τους κανόνας και απολύτως, ή επέκεινα του ορισθησόμενου αριθμού, ..., τιμωρείται εκκλησιαστικώς, καθώς και ο ούτω χειροτονηθείς . .. Ο χειροτονούμενος εις πρεσβύτερον ή διάκονον .... εκτός των παρά των ιερών κανόνων απαιτουμένων προσόντων προς χειροτονίαν ... πρέπει να ήναι πολίτης Έλλην και να έδωκε προηγουμένως τον νενομισμένον όρκον του πολίτου Έλληνας».

10. Στο π.δ/γμα της 21/22 Ιανουαρίου 1931 «Περί της κανονικής περιβολής του Ελληνικού Ορθόδοξου Κλήρου» (Α 17), αναγνωρίζεται ως «ιδία και μόνη» κανονική περιβολή του Ελληνικού Ορθόδοξου Κλήρου εκτός εκκλησιαστικής υπηρεσίας αυτή που περιγράφεται στην παράγραφο Α, χωρίς να προβλέπονται κυρώσεις σε περίπτωση αντικανονικότητας της περιβολής του κληρικού.

11. Εξάλλου, στο άρθρο 3 παρ. 1, 2 και 6 εδαφ. β΄ του ν. 2960/2001 «Εθνικός Τελωνειακός Κώδικας» (Α 265) ορίζονται τα ακόλουθα:

«1. Στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Τελωνειακής Υπηρεσίας εμπίπτει η εφαρμογή των διατάξεων του παρόντα Κώδικα, του Κοινοτικού Τελωνειακού Κώδικα, της Εθνικής και Κοινοτικής Νομοθεσίας για την παρακολούθηση των προϊόντων που υπόκεινται σε Ειδικούς Φόρους Κατανάλωσης (Ε.Φ.Κ.) και των προδρόμων ουσιών, η βεβαίωση και είσπραξη δασμών, φόρων και λοιπών επιβαρύνσεων επιβαλλόμενων σύμφωνα με την ανωτέρω νομοθεσία, η διαχείριση του Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος Τελωνείων (Ο.Π.Σ.Τ.), καθώς

και η ανταλλαγή και διαχείριση πληροφοριών που περιέρχονται σε αυτή, μέσω πληροφοριακών συστημάτων ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο και αφορούν θέματα αρμοδιότητάς της. Στην αρμοδιότητα της Τελωνειακής Υπηρεσίας επίσης εμπίπτει η εφαρμογή συναφούς νομοθεσίας, που της έχει ανατεθεί, καθώς και η βεβαίωση και είσπραξη επιβαρύνσεων που επιβάλλονται σύμφωνα με τη νομοθεσία αυτήν.

2³. Η Τελωνειακή Υπηρεσία είναι επίσης αρμόδια, δια των οργάνων της στα σημεία εισόδου-εξόδου, σε τελωνειακούς περιβόλους και στο εν γένει Τελωνειακό έδαφος, για την προάσπιση της δημόσιας υγείας και την προστασία του κοινωνικού συνόλου, να ελέγχει πρόσωπα, αποσκευές, εμπορεύματα και μεταφορικά μέσα, για τον εντοπισμό αφ' ενός παράνομης διακίνησης ναρκωτικών, ψυχοτρόπων ή τοξικών ουσιών, όπλων, εκρηκτικών, πυρηνικών υλικών, κεφαλαίων προερχόμενων από οικονομικές εγκληματικές δραστηριότητες, πολιτιστικών αγαθών, πειρατικών προϊόντων, προϊόντων παραποίησης ή απομίμησης, ασέμνων ειδών, και αφ' ετέρου παρατυπιών που αφορούν μεταφορές, αλιεία, λαθρομετανάστευση, προστασία περιβάλλοντος, διακίνηση ειδών πνευματικής ιδιοκτησίας, άγριας πανίδας και χλωρίδας, προδρόμων ουσιών, καθώς και παρατυπιών που δεν κατονομάζονται στην παρούσα παράγραφο και διαπιστώνονται κατά τους ελέγχους, που της έχουν ανατεθεί, ... Η τελωνειακή υπηρεσία είναι αρμόδια για τον έλεγχο των ρευστών διαθεσίμων που κομίζονται από πρόσωπα τα οποία εισέρχονται ή εξέρχονται από την Κοινότητα στα πλαίσια της εφαρμογής κοινοτικών ρυθμίσεων. ...

5. .... 6 .... Οι τελωνειακοί υπάλληλοι κατά την εκτέλεση των ελεγκτικών και διωκτικών καθηκόντων τους δικαιούνται να οπλοφορούν. Με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών ρυθμίζονται οι προϋποθέσεις οπλοφορίας, οι περιπτώσεις οπλοχρησίας, ο τρόπος εκπαίδευσης και προμήθειας του αναγκαίου οπλισμού, καθώς και οι σχετικές αναγκαίες λεπτομέρειες για τις μεθόδους και τον τρόπο αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος στον τομέα του λαθρεμπορίου και της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών και όπλων».

12. Στα άρθρα 3 παρ. 2, 4 παρ. 2, 7 παρ. 1 και 9 περιπτ. 3 και 18 του π.δ/τος 231/2007 «περί κανονισμού αρμοδιοτήτων - καθηκόντων Τελωνειακών Υπαλλήλων» (Α 265) ορίζονται τα ακόλουθα:

Άρθρο 3 παρ. 2

³ όπως συμπληρώθηκε με την παράγραφο 1 του άρθρου 24 του ν. 3610/2007 (Α 258)

«Οι Τελωνειακοί Υπάλληλοι ... υποχρεούνται να συμμετέχουν σε προγράμματα εκπαίδευσης για τα μέσα δίκυβης, ...» .

Άρθρο 4 παρ. 2

«Οι Τελωνειακοί υπάλληλοι κατά την άσκηση των καθηκόντων τους φέρουν την προβλεπόμενη από τον σχετικό κανονισμό στολή και δικαιούνται να οπλοφορούν σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις».

Άρθρο 7 παρ. 1

«Με απόφαση του Προϊσταμένου του Τελωνείου, ύστερα από εισήγηση του Προϊσταμένου του Τμήματος Διοικητικής Υποστήριξης, εκδίδεται το δελτίο υπηρεσίας με το οποίο: α) γίνεται η ανάθεση καθηκόντων στο προσωπικό για την υπηρεσία εντός και εκτός του Τελωνείου β) κατανέμονται, ανάλογα με τις υπηρεσιακές ανάγκες, όλοι οι υπάλληλοι στα Τμήματα και στις λοιπές εργασίες για την "Εξωτερική Υπηρεσία" του Τελωνείου και γ) ορίζεται η υπηρεσία κατά τις αργίες και εξαιρέσιμες, καθώς και η νυκτερινή υπηρεσία από τους υπαλλήλους της παρ. 2 του άρθρου 6».

Άρθρο 9 περίπτ. 3 και 18

«Ο Προϊστάμενος Τελωνείου Α΄ τάξης⁴ διευθύνει, εποπτεύει, συντονίζει και ελέγχει τη διεξαγωγή των εργασιών του Τελωνείου. Ειδικότερα: ... 3. Εγκρίνει και υπογράφει το δελτίο υπηρεσίας του άρθρου 7. Μετακινεί, το αργότερο ανά τρία (3) έτη, τους υπαλλήλους στα διάφορα αντικείμενα του Τελωνείου, με σκοπό την αρτιότερη υπηρεσιακή τους κατάρτιση και την εύρυθμη λειτουργία της Υπηρεσίας .... 18. Λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για την πρόληψη και καταστολή του λαθρεμπορίου και των λοιπών παραβάσεων, μέσα στην περιοχή της δικαιοδοσίας του (θαλάσσιας και χερσαίας) και επιμελείται, σύμφωνα με τις διατάξεις του Τελωνειακού Κώδικα ή άλλες ειδικές διατάξεις, της επίσκεψης σε πλοία, αεροσκάφη ή άλλα μεταφορικά μέσα, από το κατάλληλο προσωπικό».

13. Κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 3 παρ. 6 εδάφιο β΄ του ν. 2960/2001, εκδόθηκε η απόφαση του Διοικητή της ΑΑΔΕ με αρ. 1390/2019 «Καθορισμός διαδικασιών χρήσης υπηρεσιακού οπλισμού από τελωνειακούς υπαλλήλους» (Β΄ 4318), στα άρθρα 2 έως 4 της οποίας ορίζονται τα εξής:

Άρθρο 2

⁴ Σύμφωνα με το Παράρτημα 2 (α.α. 29) του Οργανισμού της ΑΑΔΕ (Δ.ΟΡΓ.Α1125859 ΕΞ2020/2020, Β 4738), το Τελωνείο Κακαβιάς ανήκει στα Τελωνεία του Ν. Ιωαννίνων και είναι Α΄ τάξης.

«Οι Τελωνειακοί υπάλληλοι κατά την εκτέλεση των ελεγκτικών και διωκτικών καθηκόντων τους δικαιούνται να οπλοφορούν, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 3 του ν. 2960/2001 (ΦΕΚ Α΄265) «Εθνικός και Τελωνειακός Κώδικας» περί οπλοφορίας των τελωνειακών υπαλλήλων, την υπ' αριθμ. Δ.ΟΡΓ.Α 1036960 ΕΞ 2017/10-3-2017 (ΦΕΚ Β΄ 968 και Β΄ 1238) απόφαση του Διοικητή της Α.Α.Δ.Ε «Οργανισμός της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων», τις διατάξεις του π.δ. 231/2007 «περί κανονισμού αρμοδιοτήτων - καθηκόντων Τελωνειακών Υπαλλήλων» και με την τήρηση των προϋποθέσεων της παρ. 1 του άρθρου 3 της παρούσας. Το Τελωνειακό προσωπικό κατά την άσκηση του τελωνειακού ελέγχου στα σημεία εισόδου - εξόδου της χώρας, στα σημεία εισόδου - εξόδου των τελωνειακών χώρων και στις επισκέψεις πλοίων, φέρει προαιρετικά στατικό οπλισμό⁵. Όσοι δε ασκούν καθήκοντα ελέγχου ή δίωξης λαθρεμπορίου και ναρκωτικών και επιτήρησης τελωνειακών χώρων, φέρουν υποχρεωτικά στατικό οπλισμό⁶ και ατομικό αν έχουν αιτηθεί αυτόν προσωπικά».

Άρθρο 3

«1. Οι Τελωνειακοί Υπάλληλοι, σύμφωνα με το άρθρο 2 της παρούσης, φέρουν ατομικό ή στατικό οπλισμό ΜΟΝΟ, εφόσον συντρέχουν σωρευτικά δύο προϋποθέσεις:

- έχουν κριθεί σωματικά και ψυχικά κατάλληλοι και
- έχει πιστοποιηθεί η ικανότητα τους κατά την εκπαίδευση.

2. Το δικαίωμα της οπλοφορίας των Τελωνειακών υπαλλήλων αίρεται αυτοδίκαια στις εξής περιπτώσεις:.....

- Μη συμμετοχή σε εκπαιδευτική ημερίδα οπλοκατοχής για περίοδο μεγαλύτερη των 36 μηνών (3 χρόνια).

3. Το δικαίωμα της οπλοφορίας των Τελωνειακών υπαλλήλων δύναται να αρθεί, επίσης, με διαταγή του Προϊσταμένου της ΔΣΤΕΠ, κατόπιν αιτιολογημένης πρότασης του Προϊσταμένου της οικείας Υπηρεσίας, στις κάτωθι περιπτώσεις: ....

⁵ Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 3 της Α1390/2019 απόφασης, ο στατικός οπλισμός αποτελείται από περίστροφο ή πιστόλι ή υποπολυβόλο και πυρομαχικά και παρέχεται από την Υπηρεσία στον Τελωνειακό υπάλληλο για την εκτέλεση των καθηκόντων του ή για συγκεκριμένη αποστολή, μετά το πέρας της οποίας επιστρέφεται και φυλάσσεται σε αυτήν.

⁶ Σύμφωνα με την παράγραφο 2 του παραπάνω άρθρου, ο ατομικός υπηρεσιακός οπλισμός αποτελείται από περίστροφο ή πιστόλι και πυρομαχικά και χρεώνεται από τον Προϊστάμενο της Τελωνειακής Αρχής προσωπικά στον τελωνειακό υπάλληλο για την εκτέλεση των καθηκόντων του ή για συγκεκριμένη αποστολή κατόπιν αιτήματός του, βρίσκεται στη κατοχή του (δύναται να το κατέχει ο υπάλληλος και στην οικία του) και φυλάσσεται με ευθύνη του.

• Όταν δεν κρίνεται αναγκαία η οπλοφορία του Τελωνειακού προσωπικού, καθώς τα καθήκοντά του δεν απαιτούν τη χρήση όπλου ή λόγω ειδικών συνθηκών αυξημένης ασφαλείας».

Άρθρο 4

«1. .... 2. Ο χρόνος, ο τόπος και ο τρόπος εκπαίδευσης στην οπλοτεχνική και σκοποβολή, ... Η εκπαίδευση πραγματοποιείται ανά τακτά χρονικά διαστήματα προκειμένου οι τελωνειακοί υπάλληλοι που κάνουν χρήση οπλισμού να εκπαιδεύονται τουλάχιστον μια (1) φορά κάθε τρία (3) χρόνια».

14. Περαιτέρω, στο άρθρο 29 της με αριθμό Τ.1648/539/0003B/10-4-2002 απόφασης του Υπουργού Οικονομικών «Κανονισμός Στολής Τελωνειακών Υπαλλήλων ...» (B 441) προβλέπεται η υποχρέωση των τελωνειακών υπαλλήλων, πλην αυτών που υπηρετούν στην κεντρική υπηρεσία του Υπουργείου Οικονομικών (ήδη της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων)⁷, ή σε ορισμένες άλλες υπηρεσίες, πλην των περιφερειακών και ειδικά αποκεντρωμένων τελωνειακών υπηρεσιών, και με την επιφύλαξη συγκεκριμένων εξαιρέσεων, να φέρουν στολή καθ' όλο το ωράριο της εργασίας τους, σε περίπτωση δε που οι υπόχρεοι υπάλληλοι δεν συμμορφώνονται, διαπράττουν το πειθαρχικό παράπτωμα της ατελούς, κατά τον Κώδικα Δημοσίων Υπαλλήλων, εκπλήρωσης καθήκοντος.

Ερμηνεία και εφαρμογή διατάξεων

Από τις προαναφερόμενες διατάξεις, ερμηνευόμενες αυτοτελώς, αλλά και σε συνδυασμό μεταξύ τους, ενόψει και του όλου νομικού πλαισίου εντός του οποίου εντάσσονται, του σκοπού που εξυπηρετούν και την υπαγωγή σε αυτές των πραγματικών περιστατικών που τέθηκαν με το εξεταζόμενο ερώτημα, συνάγονται τα ακόλουθα:

Ως προς το πρώτο υποερώτημα:

15. Όπως γίνεται δεκτό, κατά την έννοια των συνδυασμένων διατάξεων των άρθρων 103 και 104 του Συντάγματος, κανένας δημόσιος υπάλληλος δεν μπορεί να διοριστεί σε δεύτερη θέση δημόσιας υπηρεσίας ή οργανισμού τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλου νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου ή οργανισμού κοινής ωφέλειας, παρά μόνο, κατ' εξαίρεση, εάν αυτό επιτρέπεται από ειδικές διατάξεις (ενδεικτικά, ΟΛΝΣΚ 102/2020). Από το πνεύμα δε της διάταξης του άρθρου 104

⁷ Εκτός, για αυτούς τους τελευταίους, αντίθετης συγκεκριμένης διαταγής του Γενικού Διευθυντή Τελωνείων και Ε.Φ.Κ.

του Συντάγματος, αλλά και ενόψει του σκοπού της, που είναι η απαγόρευση της διπλοθεσίας στο δημόσιο τομέα, προκύπτει ότι στην τιθέμενη με την παραπάνω διάταξη (104 Συντ.) απαγόρευση, που είναι ο κανόνας, περιλαμβάνονται όχι μόνο οι δημόσιοι υπάλληλοι, αλλά κάθε λειτουργός ή υπάλληλος ή απασχολούμενος, με οποιαδήποτε σχέση, είτε δημοσιοϋπαλληλική ή με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου, στο δημόσιο τομέα εν γένει (ΝΣΚ 75/2013, όπου και παραπομπή σε νομολογία και θεωρία, βλ. επίσης ΣτΕ 1269/2018, 4009/2000).

16. Η έννοια του δημοσίου τομέα, όπως ερμηνεύθηκε αυθεντικά με το άρθρο 1 παρ. 6 του ν. 1256/1982 και επαναοριοθετήθηκε με το άρθρο 51 του ν. 1892/1990, περιγράφεται στις διατάξεις αυτές και περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, συναντάται δε και σε μεταγενέστερα νομοθετήματα, στα οποία και οριοθετείται ανάλογα με το πεδίο εφαρμογής τους. Από το σύνολο δε των διατάξεων που καθορίζουν κάθε φορά το εύρος του, συνάγεται ότι δημόσιος τομέας είναι το ιδιαίτερο νομικό καθεστώς που προκύπτει από διάφορα νομοθετήματα, τα οποία αφορούν σε περιορισμούς προσήκοντες ή συναφείς προς την έννοια της δημόσιας υπηρεσίας και αναγόμενους είτε στην πρόσληψη και την υπηρεσιακή κατάσταση του προσωπικού του είτε στην απόκτηση και χρήση πόρων, προς επίτευξη του δημοσίου σκοπού των φορέων του (ΝΣΚ 44/2017, 199/2016, 108/2012, 310/2011).

17. Με τις παραπάνω διατάξεις του Συντάγματος και του εκτελεστικού του Συντάγματος ν. 1256/1982 συνάδουν και οι διατάξεις του άρθρου 35 του ισχύοντος Υπαλληλικού Κώδικα (ν. 3528/2007), με τις οποίες, όπως και με την ταυτόσημου περιεχομένου διάταξη του άρθρου 35 του προϊσχύοντος Κώδικα (ν. 2683/1999), απαγορεύεται ρητά ο διορισμός υπαλλήλου σε δεύτερη θέση στις υπηρεσίες του Δημοσίου και γενικά στο δημόσιο τομέα, στο περιεχόμενο του οποίου αντιστοιχεί η απαρίθμηση των φορέων στις περιπτώσεις α' - στ' του άρθρου τούτου, εκτός από τις περιπτώσεις που αυτό επιτρέπεται από ειδικές διατάξεις (ΝΣΚ 78/2007). Οι σχετικές ρυθμίσεις του Υπαλληλικού Κώδικα, οι οποίες προδήλως αποβλέπουν στην υλοποίηση της επιταγής της διάταξης του άρθρου 104 του Συντάγματος και στην εξασφάλιση της επίτευξης του σκοπού του, που είναι η απαγόρευση της πολυθεσίας στο δημόσιο τομέα, αναφέρονται σε αυτό, συμπληρώνουν δε τους εκτελεστικούς του νόμους και τους εξειδικεύουν, με τον καθορισμό, για παράδειγμα, των συνεπειών από τον απαγορευμένο διορισμό ή πρόσληψη του υπαλλήλου σε δεύτερη θέση του δημοσίου τομέα, συνιστάμενων στην κατά

πλάσμα δικαίου παραίτησή του από την πρώτη θέση που αυτός κατείχε (πρβλ. ΣΤΕ 1579/1992).

18. Κατά ρητή πρόβλεψη του άρθρου 1 παρ. 4 του ν. 590/1977 (Καταστατικός Χάρτης της Εκκλησίας της Ελλάδος), τόσο η Εκκλησία της Ελλάδος, όσο και οι διοικητικές υποδιαιρέσεις αυτής, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται οι Μητροπόλεις και οι Ενορίες με τους Ενοριακούς Ναούς τους, λογίζονται νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, ως προς τις νομικές σχέσεις τους με τρίτους.

19. Ο παραπάνω, όμως, χαρακτηρισμός δεν συνεπάγεται αυτόθροα την υπαγωγή αυτών των νομικών προσώπων στη σφαίρα του δημοσίου τομέα. Απεναντίας, ήδη με ρητή νομοθετική διάταξη (άρθρο 68 παρ. 1 υποπαρ. 3 του ν. 4235/2014) προβλέπεται η εξαίρεση της εκκλησίας και των λοιπών νομικών προσώπων του ν. 590/1977 από το δημόσιο τομέα ως προς την οργάνωση και τη διοίκησή τους, την εν γένει περιουσιακή και λογιστική διαχείρισή τους, τους λειτουργούς και το προσωπικό τους, με την επιφύλαξη μόνο ρητής περί του αντιθέτου διάταξης, διατηρουμένων σε ισχύ όσων διατάξεων ορίζουν ρητά την κρατική εποπτεία επί των παραπάνω νομικών προσώπων, τη διοίκηση και διαχείρισή τους, το δημοσιονομικό και διαχειριστικό έλεγχό τους, καθώς και τη διαδικασία πρόσληψης και την υπηρεσιακή κατάσταση του κάθε είδους προσωπικού τους.

20. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου υπό το παραπάνω άρθρο: «... τα θρησκευτικά νομικά πρόσωπα, που είναι εκ του νόμου οργανωμένα υπό τη μορφή του νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου, βρέθηκαν ενώπιον ρυθμίσεων και νομικών υποχρεώσεων που, ενώ αυτές είναι συμβατές ή και απαραίτητες για μία δημόσια υπηρεσία ή ένα νομικό πρόσωπο του ευρύτερου δημοσίου τομέα ελεγχόμενο ή χρηματοδοτούμενο από το Κράτος, δεν συνάδουν με τη φύση και την αποστολή τους ως αυτοδιοίκητων και αυτοχρηματοδοτούμενων νομικών προσώπων ειδικού σκοπού, που έχουν διακριτό ρόλο από το Κράτος, ούτε με την ιδιαίτερη οργάνωση που έχουν εγκαταστήσει μέχρι σήμερα, προκειμένου να εξυπηρετήσουν ακριβώς αυτούς του ειδικούς σκοπούς. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει αποσαφηνίσει και σε ελληνική υπόθεση (ΕΔΔΑ *Holly Monasteries c. Greece*) και σε υποθέσεις μεταξύ άλλων ευρωπαϊκών κρατών και Εκκλησιών με νομική μορφή νπδδ, ότι, παρότι στα κράτη αυτά οι Εκκλησίες είναι νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, είναι “μη κυβερνητικοί οργανισμοί” και έχουν πλήρως δικαίωμα αυτοδιοίκησης των υποθέσεών τους

έναντι του Κράτους με αποφάσεις των διοικητικών οργάνων τους (ΕΔΔΑ .....⁸). Έτσι.... εισάγεται μία γενική ρύθμιση για αυτά τα ειδικά νομικά πρόσωπα, ... προκειμένου να διευκρινιστεί ότι αυτά δεν ταυτίζονται με τα κρατικά ν.π.δ.δ. και δεν υπάγονται στις διατάξεις δημοσίου δικαίου, που αφορούν τη Γενική Κυβέρνηση και το δημόσιο τομέα – στενό ή ευρύτερο – εκτός εάν το ορίζει ρητά κάποια συγκεκριμένη διάταξη. ...».

21. Με την επέμβαση αυτή του νομοθέτη δόθηκε τέλος στις όποιες αμφιταλαντεύσεις και επικυρώθηκε νομοθετικά η ήδη κρατούσα κατά το παρελθόν, τουλάχιστον στη θεωρία και στις γνωμοδοτήσεις του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, άποψη που δεχόταν ότι ο χαρακτηρισμός καθαρά θρησκευτικών οργανισμών ως νπδδ, τα οποία είναι διαρθρωμένα σε ιδιαίτερη ενότητα και απολαύουν σχεδόν πλήρους αυτονομίας έναντι του κράτους, έχει σκοπό την προστασία τους, η οποία εκδηλώνεται στην οργάνωση και διοίκηση αυτών με την ενάσκηση από αυτά δημόσιας εξουσίας, δεν έχει όμως την έννοια ότι περιλαμβάνονται στον κύκλο της Δημόσιας Διοίκησης, ως δημόσια (κρατικά) νομικά πρόσωπα που ιδρύθηκαν κατ' εφαρμογή της μεθόδου της καθ' ύλην αυτοδιοίκησης [ΟΛΝΣΚ 463/2007, ΝΣΚ 15/2008, 796/1991.⁹ Πρβλ. ΣτΕ 3185/1996 7μ., Σπηλιωτόπουλου, Εγχ. Διοικητικού Δικαίου 12^η έκδοση, σ. 393-394, Δαγτόγλου, Γενικό Διοικητικό Δίκαιο, εκδ. 1977, 6^ο μέρος, σ. 276, Τάχου, Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο, 6^η εκδ., σ. 294, Ι. Κονιδάρη, Η διαπάλη της νομιμότητας και κανονικότητας και θεμελίωση της εναρμονίσεώς τους, έκδ. 1994, σ. 217, Νικολακάκη, Η προέχουσα ιδιότητα των εφημέριων ως θρησκευτικών λειτουργιών, ΕΠΑρμ 2004, σ. 25 επ. (33). Σχετικές και οι ΝΣΚ 291/2012, 233/2011, 319/2008. Υπό το καθεστώς πλέον του ν. 4235/2014, βλ. ΝΣΚ 263/2019, πρβλ. ΝΣΚ 120/2020 (σκ. 13).

22. Με την παραπάνω ειδική διάταξη (68 ν. 4235/2014) παρέχεται ασφαλές κριτήριο για τη διαπίστωση της υπαγωγής ή όχι των εκκλησιαστικών νομικών προσώπων σε διατάξεις νόμου που διέπουν τον δημόσιο τομέα και αυτό είναι η ύπαρξη σχετικής, ρητής περί τούτου, διάταξης, είτε προγενέστερης του παραπάνω νόμου, οπότε αυτή εξακολουθεί να ισχύει, είτε μεταγενέστερης.

⁸ Παρατίθενται χαρακτηριστικές υποθέσεις που εκδικάστηκαν από το ΕΔΔΑ.

⁹ Αντίθετα, με τις ΝΣΚ 10/2009 (η οποία μνημονεύεται στο έγγραφο ερώτημα) και 41/2008 είχε κριθεί, πριν πάντως από την θέση σε ισχύ του ν. 4235/2014, η υπαγωγή των εν λόγω νομικών προσώπων στο δημόσιο τομέα, μόνο με τη σκέψη ότι χαρακτηρίζονται από το νόμο ως νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου.

Τέτοιες διατάξεις, αναφορικά, για παράδειγμα, με την πρόσληψη του προσωπικού των εκκλησιαστικών νομικών προσώπων, ήταν αυτές της παραγράφου 1 περίπτ. ι' του ν. 2190/1994 (Α 28) (για την πρόσληψη του προσωπικού στο δημόσιο τομέα), όπως είχε αντικατασταθεί με το άρθρο 1 του ν. 3812/2009 (Α 234)¹⁰, με τις οποίες οριζόταν ότι στις διατάξεις του δημόσιου τομέα, και μόνο για την εφαρμογή των διατάξεων αυτών, υπάγεται το προσωπικό των νομικών προσώπων της Εκκλησίας της Ελλάδος και των λοιπών εκκλησιών, δογμάτων και θρησκειών, που επιβαρύνει τον κρατικό προϋπολογισμό, όχι όμως και οι θρησκευτικοί λειτουργοί των παραπάνω προσώπων, σύμφωνα με τη ρητή διάταξη της παραγράφου 2 του ίδιου ως άνω άρθρου. Οι παραπάνω ρυθμίσεις επαναλαμβάνονται στις αντίστοιχες παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 14 του νεοπαγούς ν. 4765/2021 «Εκσυγχρονισμός του συστήματος προσλήψεων στον δημόσιο τομέα και ενίσχυση του Ανώτατου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού (Α.Σ.Ε.Π.) και λοιπές διατάξεις»¹¹ (Α 6), με το άρθρο 61 του οποίου καταργήθηκαν οι παράγραφοι 1 και 2 του ν. 2190/1994.

Επίσης, με τις ρητές διατάξεις των άρθρων 4 παρ. 1 περ. ζ' του ν. 4024/2011 και 7 παρ. 1 περ. ιε' του ν. 4354/2015, όπως η περίπτωση αυτή αναριθμήθηκε με το

¹⁰ Άρθρο 14 παρ. 1 και 2: «1. Στις διατάξεις των κεφαλαίων Α', Β' και Γ', όπως ισχύουν, υπάγονται όλοι οι φορείς του δημόσιου τομέα, όπως αυτός οριοθετείται με τις διατάξεις του άρθρου 1 παρ. 6 του ν. 1256/1982 (ΦΕΚ 65 Α') και τις μεταγενέστερες συμπληρώσεις του, πριν από την τροποποίηση του με το άρθρο 51 του ν. 1892/1990 (ΦΕΚ 101 Α'). Στον κατά τα πιο πάνω δημόσιο τομέα και για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος και μόνο υπάγονται επίσης: α. .... ι. Το προσωπικό των νομικών προσώπων της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Χριστού, των εξομοιούμενων προς αυτά κατά την παρ. 3 του άρθρου 63 του ν. 3801/2009 (ΦΕΚ 163 Α'), των λοιπών εκκλησιών, δογμάτων και των κατά το άρθρο 13 του Συντάγματος γνωστών θρησκειών, που επιβαρύνει τον Κρατικό Προϋπολογισμό.

2. Δεν υπάγονται στις διατάξεις των κεφαλαίων Α' Β' και Γ': α. .... ζ. Οι θρησκευτικοί λειτουργοί των νομικών προσώπων της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Χριστού, των λοιπών Εκκλησιών, δογμάτων και των γνωστών θρησκειών».

¹¹ Άρθρο 2 παρ. 1 και 2 ν. 4765/2021: «1. Στις διατάξεις του παρόντος υπάγονται όλοι οι φορείς του δημόσιου τομέα, όπως αυτός οριοθετείται στην περ. α' της παρ. 1 του άρθρου 14 παρ. 1 του ν. 4270/2014 (Α' 143), καθώς και τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου του δημόσιου τομέα που δεν περιλαμβάνονται στη Γενική Κυβέρνηση όπως αυτή ορίζεται στο ανωτέρω άρθρο. Στον κατά τα ανωτέρω δημόσιο τομέα και για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος και μόνο υπάγονται σε κάθε περίπτωση:

θ. Το προσωπικό των νομικών προσώπων της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Χριστού, των εξομοιούμενων προς αυτά κατά την παρ. 3 του άρθρου 63 του ν. 3801/2009 (Α' 163), των λοιπών εκκλησιών, δογμάτων και εν γένει των κατά το άρθρο 13 του Συντάγματος γνωστών θρησκειών, που επιβαρύνει τον κρατικό προϋπολογισμό.

2. Δεν υπάγονται στις διατάξεις των Μερών Β' και Γ':

α. .... ζ. Οι θρησκευτικοί λειτουργοί των νομικών προσώπων της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Χριστού, των λοιπών Εκκλησιών, δογμάτων και των εν γένει γνωστών θρησκειών».

Άρθρο 61

Καταργούμενες διατάξεις

«1. Από την έναρξη ισχύος του παρόντος καταργούνται: α. τα άρθρα 1-13, οι παρ. 1-5 και 9-11 του άρθρου 14, τα άρθρα 14Α και 15-24 του ν. 2190/1994 (Α' 28)»

άρθρο 35 παρ. 1 του ν. 4484/2017, οι θρησκευτικοί λειτουργοί της Εκκλησίας της Ελλάδος (όπως και το λοιπό προσωπικό της) έχουν συμπεριληφθεί πλέον στις ρυθμίσεις του ενιαίου μισθολογίου-βαθμολογίου που καθιερώνεται με τους νόμους αυτούς¹².

Απεναντίας, σε καμία διάταξη δεν ορίζεται ρητά ότι τα εκκλησιαστικά νομικά πρόσωπα υπάγονται, ως προς τους λειτουργούς τους, στις διατάξεις που ρυθμίζουν την πολυθεσία στο δημόσιο τομέα και, επομένως, ακόμη και από μόνο το λόγο αυτό, προκύπτει ότι η κατοχή από θρησκευτικό λειτουργό οργανικής θέσης σε ένα από τα παραπάνω νομικά πρόσωπα δεν υπόκειται στους σχετικούς με την κατάληψη δεύτερης θέσης στο δημόσιο τομέα περιορισμούς του Συντάγματος και των νόμων, αφού τα εν λόγω νομικά πρόσωπα δεν ανήκουν σε αυτόν.

23. Θρησκευτικός λειτουργός της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας είναι εκείνος που φέρει έναν εκ των τριών ιερατικών βαθμών του ανώτερου κλήρου, δηλ. του διακόνου, του Πρεσβύτερου ή του Επισκόπου, ο οποίος αποκτάται με τη χειροτονία, που είναι η μυστηριακή εκείνη τελετή, κατά την οποία με ευχή και επίθεση των χειρών του επισκόπου επί του χειροτονούμενου κατέρχεται η Θεία Χάρη, προχειριζόμενη τον τελευταίο σε ένα από τους παραπάνω ιερατικούς βαθμούς, ο οποίος καθίσταται με τον τρόπο αυτό μέτοχος της εκκλησιαστικής εξουσίας και του δικαιώματος της μετάδοσης της θείας χάριτος με την τέλεση των νενομισμένων μυστηρίων και ιεροπραξιών. Η χειροτονία κληρικού στον κάθε βαθμό πρέπει να γίνεται μόνο σε ορισμένη κενή οργανική θέση του εκκλησιαστικού οργανισμού (καν. 6 Δ' Οικ. Συνόδου) και όχι χωρίς αναφορά σε αντίστοιχη θέση, οπότε θεωρείται «απολελυμένη» και απαγορεύεται απολύτως (άρθρ. 2 παρ. 5 του Κανονισμού Ι.Σ. 305/2018).

24. Εφημέριοι καλούνται οι κληρικοί που φέρουν τον βαθμό του Πρεσβυτέρου και αναλαμβάνουν ιερατικά καθήκοντα σε ενοριακό ναό, όπου καταλαμβάνουν αντίστοιχη κενή οργανική θέση και μεριμνούν για τη λατρευτική και πνευματική ζωή των ενοριτών και για όλα τα ζητήματα που αφορούν στην πνευματική,

---

¹² Αλλά και πριν από την ένταξη των θρησκευτικών λειτουργών στο ίδιο μισθολογικό καθεστώς με τους δημοσίους υπαλλήλους επιφυλασσόταν αντίστοιχη μεταχείρισή τους με ειδικές διατάξεις (άρ. 24 ν. 2470/1997 και 21 ν. 3205/2003), με τις οποίες προβλεπόταν η δυνατότητα επέκτασης των σχετικών με τις αποδοχές των δημοσίων υπαλλήλων ρυθμίσεων και στους διαβαθμισμένους κληρικούς.

προνοιακή και υλική ζωή της Ενορίας (άρθρα 37 ν. 590/1977 και 2 παρ. 1 Καν. Ι.Σ. 305/2018).

25. Όπως κατ' επανάληψη έχει κριθεί, η φύση των καθηκόντων των εφημερίων (όπως και των λοιπών λειτουργών της Εκκλησίας της Ελλάδος) έχει κυρίως θρησκευτικό και πνευματικό χαρακτήρα (πρβλ. ΑΠ 248/1995), ακόμη και όταν τους ανατίθενται διοικητικά καθήκοντα, όπως αυτά του Προέδρου του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου που αποτελεί το όργανο διοίκησης του νπδδ της ενορίας. Είναι, επομένως, αυτοί προεχόντως θρησκευτικοί λειτουργοί και δεν θεωρούνται υπάλληλοι του Δημοσίου, αλλ' ούτε και υπάλληλοι των νπδδ της Εκκλησίας. Η κύρια δε και προέχουσα ιδιότητα του εφημερίου ως θρησκευτικού και πνευματικού λειτουργού δεν αίρεται εκ μόνου του λόγου της ανάθεσης σε αυτούς των προαναφερομένων καθηκόντων διοίκησης της ενορίας [ΟΛΣΤΕ 210/2020, ΣΤΕ 3074/1984, 507/1983 7μ., 4045/1983 7μ. κ.ά.].

Η διαφοροποίηση των εφημερίων από τους εκκλησιαστικούς υπαλλήλους, οι οποίοι, αντίθετα από τους πρώτους, αποτελούν υπαλλήλους νπδδ, συνάγεται και από τη διαφορετική ρύθμιση του υπηρεσιακού τους καθεστώτος, για το οποίο, ως προς μεν τους εκκλησιαστικούς υπαλλήλους αφιερώνεται ειδικό κεφάλαιο (κεφ. ΙΓ' άρθρ. 42) στον Καταστατικό Χάρτη της Εκκλησίας της Ελλάδος, μεταξύ των οποίων δεν περιλαμβάνονται, κατά ρητή επιφύλαξη (βλ. παρ. 2 άρθρ. 42), οι εφημέριοι, για τους οποίους αντίθετα διαλαμβάνει εκτενώς το άρθρο 37 του ίδιου νόμου. Επίσης το άρθρο 38 του ίδιου νόμου, καθόσον αφορά τη θέση των εφημερίων στην Εκκλησία προβλέπει την έκδοση ειδικής κανονιστικής πράξης της Ιεράς Συνόδου (Κανονισμού) διαφορετικής από την κανονιστική πράξη που προβλέπεται στο άρθρο 42 του νόμου τούτου για τους εκκλησιαστικούς υπαλλήλους (ΣΤΕ 507/1983 7μ.).

Εξάλλου, υπό το ειδικό συνταγματικό και νομοθετικό καθεστώς (άρθρ. 3 Συντάγματος και 1 ν. 590/1977) που διέπει τις σχέσεις Κράτους και Εκκλησίας, η μισθοδοσία των εφημερίων, ως κληρικών της Εκκλησίας της Ελλάδος, βαρύνει τον κρατικό προϋπολογισμό (ήδη με το ν.δ. 536/1945 και άλλα μεταγενέστερα νομοθετήματα προβλεπόταν μερική επιβάρυνση). Πλέον, με το ν. 3220/2004 το Κράτος ανέλαβε εξ ολοκλήρου τη μισθολογική δαπάνη των κληρικών μέσω του προϋπολογισμού του Υπουργείου Παιδείας (ά. 13 παρ. 5 περ. α' ν. 4111/2013). Όπως δε προαναφέρεται (παρ. 22), με το ν. 4024/2011 και στη συνέχεια με το ν. 4354/2015 εφαρμόστηκε ενιαίο μισθολόγιο για τους δημοσίους υπαλλήλους και σε

αυτό εντάχθηκαν και οι θρησκευτικοί λειτουργοί της Εκκλησίας της Ελλάδος. Ούτε, όμως, το γεγονός της μισθοδοσίας τους από τον κρατικό προϋπολογισμό καθιστά τους εφημέριους δημοσίους υπαλλήλους. Ο μισθός καταβάλλεται από το Κράτος για χάρη της Εκκλησίας και για την κάλυψη των βιοτικών αναγκών των κληρικών, χωρίς να αποτελεί αντιπαροχή για την εκτέλεση από αυτούς των ιερατικών τους καθηκόντων (ΑΠ 248/1995, 955/1984, 844, 944/1983, ΝΣΚ 263/2019).

Τούτων παρέπεται ότι οι εφημέριοι, ως εκ του γεγονότος ότι δεν αποτελούν υπαλλήλους του Δημοσίου ή νπδδ, δεν εμπíπτουν, (και) από την άποψη αυτή, στους περιορισμούς των άρθρων 103 και 104 του Συντάγματος που απαγορεύουν τη διπλοθεσία στο δημόσιο τομέα [ΟΛΣΤΕ 210/2020, ΣΤΕ 986, 3074/1984, βλ. και 4548/1995 7μ., 507/1983 7μ., πρβλ. ΟΛΣΤΕ 2101/2019, 4078/1979, 2206/1977. ΟΛΝΣΚ 463/2007, 390/2003, ΝΣΚ 263/2019, 51/1979, 327/1958, Τρωϊάνου, Παραδόσεις Εκκλησιαστικού Δικαίου 1984, σ. 311-312 και υποσημ. 28¹³, Δ. Νικολακάκη, Ο βιοπορισμός του Κλήρου κατά τις επιταγές της Καινής Διαθήκης (2016), σ. 95 επ., Β. Τρομπούκη, Σχόλιο στην ΣΤΕ 4018/2012 Νομοκανονικά 2013 (τ. 2^ο). Άλλως, ΣΤΕ 3672/1976, ΕΣ 659/2016, ΝΣΚ 10/2009, 752/1977].

26. Το δικαίωμα του δημοσίου υπαλλήλου να καταλάβει θέση θρησκευτικού λειτουργού χωρίς να αποποιηθεί την άσκηση των δημοσιοϋπαλληλικών του καθηκόντων βρίσκει και συνταγματικό έρεισμα: Όπως γίνεται δεκτό, από τις διατάξεις του άρθρου 13 του Συντάγματος, με τις οποίες κατοχυρώνεται στην Ελλάδα το ατομικό δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας, υπό τις ειδικότερες εκδηλώσεις του της ελευθερίας της θρησκευτικής συνείδησης και της ελευθερίας της λατρείας, συνάγεται ότι το άτομο είναι ελεύθερο όχι μόνον να επιλέγει τη θρησκεία της προτίμησής του, αλλά και να διαδραματίζει ενεργό ρόλο για την επιτυχία των σκοπών της αντίστοιχης Εκκλησίας ή θρησκευτικής κοινότητας, ιδίως δε με την ανάληψη από αυτό του έργου του οικείου θρησκευτικού λειτουργού. Συνεπώς, κάθε περιορισμός τιθέμενος ως προς το ζήτημα τούτο είτε με νόμο είτε με διοικητική πράξη, εφόσον περιάγει το άτομο σε δίλημμα συνείδησης και δεν δικαιολογείται κατ' εφαρμογή των παραγράφων 2 και 4 του παραπάνω άρθρου του Συντάγματος (δημόσια τάξη, χρηστά ήθη κλπ), είναι συνταγματικά ανεπίτρεπτος. Με την έννοια αυτή, η ιδιότητα ενός ατόμου ως οπαδού ορισμένης, γνωστής κατά

¹³ Όπου σχολιάζεται ότι, πριν να κατασταλάξει η νομολογία στις παραπάνω θέσεις επικρατούσε κάποια αβεβαιότητα ως προς το θέμα της δυνατότητας κατοχής δεύτερης θέσης, με μνεία της ΣΤΕ 3692/1976 και της ΝΣΚ 752/1977.

το Σύνταγμα, θρησκείας ή ως θρησκευτικού λειτουργού της αντίστοιχης Εκκλησίας ή θρησκευτικής κοινότητας δεν μπορεί να αποτελέσει προϋπόθεση ή κώλυμα διορισμού σε δημόσια θέση ή κώλυμα διατήρησης της θέσης αυτής στην οποία έχει νομίμως διορισθεί [ΟλΣΤΕ 2101/2019, ΣΤΕ 4045/1983 7μ.]. Όλα αυτά ισχύουν προδήλως και για τους οπαδούς της επικρατούσας στην Ελλάδα θρησκείας και ουδόλως αναιρούνται από το γεγονός και μόνον ότι οι λειτουργοί αυτής, μεταξύ των οποίων και οι εφημέριοι, καταλαμβάνουν, όπως προεκτίθεται, και οργανική δημόσια θέση μισθοδοτούμενοι από το δημόσιο προϋπολογισμό, δοθέντος ότι, όπως προαναφέρεται και έχει κατ' επανάληψη κριθεί, αυτοί εξακολουθούν και υπό το ειδικό αυτό νομοθετικό και συνταγματικό καθεστώς, να είναι, όχι δημόσιοι υπάλληλοι ή υπάλληλοι νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου, αλλά προεχόντως θρησκευτικοί λειτουργοί (ΣΤΕ 2101/2019, σκ. 10) - ακόμη και όταν αναλαμβάνουν και διοικητικά καθήκοντα με το διορισμό τους ως προέδρων των οικείων εκκλησιαστικών συμβουλίων-, μη εμπίπτοντες, από την άποψη αυτή, ως έχει επίσης κριθεί στις διατάξεις των άρθρων 103 και 104 του Συντάγματος, με τις οποίες απαγορεύεται η κατοχή δεύτερης θέσης από τους διοικητικούς υπαλλήλους [ad hoc ΣΤΕ 4045/1983 (7μ.) με τις εκεί παραπομπές σε νομολογία, Δ. Νικολακάκη, Η προέχουσα ιδιότητα των εφημέριων ως θρησκευτικών λειτουργών ό.π.].

27. Κατόπιν όλων των προαναφερομένων, κατά την ομόφωνη γνώμη του Τμήματος γίνεται δεκτό ότι είναι επιτρεπτή από το νόμο η τέλεση ιερατικών καθηκόντων, κατόπιν της χειροτονίας κατά τις αρχές της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ελλάδος και της κάλυψης σχετικής οργανικής και μισθοδοτούμενης από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων θέσης, παράλληλα με την κατοχή οργανικής θέσης δημοσίου υπαλλήλου, με την έννοια ότι η παραπάνω παράλληλη απασχόληση δεν εμπίπτει στην έννοια της κατοχής δεύτερης θέσης στον δημόσιο τομέα.

28. Περαιτέρω, κατά τη συζήτηση που διεξάχθηκε μεταξύ των μελών του Τμήματος αναφορικά προς το επιτρεπτό ή μη της άσκησης ιερατικών καθηκόντων από τελωνειακό, ειδικότερα, υπάλληλο, διατυπώθηκαν δύο γνώμες:

Κατά τη **γνώμη της πλειοψηφίας**, η οποία απαρτίστηκε από τον Πρόεδρο του Τμήματος Στέφανο Δέτση και τους Νομικούς Συμβούλους του Κράτους Θεόδωρο Ψυχογιό, Δημήτριο Χανή, Αντώνιο Τατσόπουλο, Κωνσταντίνο Κατσούλα, Πέτρο Κωνσταντινόπουλο, Ευστράτιο Ηλιαδέλη, Ιωάννη Αλεξανδράκη και Νικόλαο

Πατηνιώτη (ψηφοί εννέα – 9), με την οποία συντάχθηκε και η εισηγήτρια Πάρεδρος Ν.Σ.Κ. (γνώμη χωρίς ψήφο), έγιναν δεκτά τα ακόλουθα:

29. Κατά το άρθρο 3 παρ. 1 του Συντάγματος, επικρατούσα θρησκεία στην Ελλάδα είναι η θρησκεία της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Χριστού, η οποία (Εκκλησία), ενωμένη δογματικά με τη Μεγάλη Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως, τηρεί απαρασάλευτα τους ιερούς αποστολικούς και συνοδικούς κανόνες και τις ιερές παραδόσεις. Κατά το σύστημα των σχέσεων Εκκλησίας και Πολιτείας κατοχυρώνονται οι ιεροί κανόνες και οι παραδόσεις της Ορθόδοξης Εκκλησίας (ΟΛΣΤΕ 210/2020, 3003/2014, 3178/1976, 609-612/1967). Έχει επίσης κριθεί (ΣΤΕ 2569/1990 και ΟΛΝΣΚ 390/2003) ότι απόρροια της συνταγματικής κατοχύρωσης των παραπάνω ιερών κανόνων της εκκλησίας είναι ότι ούτε ο νομοθέτης μπορεί να θεσπίζει διατάξεις ούτε η διοίκηση να εκδίδει πράξεις αντίθετες προς το περιεχόμενο των ιερών κανόνων που το Σύνταγμα κατοχυρώνει, δηλ. των πνευματικών (δογματικών) αρχών της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας.

30. Ασυμβίβαστο είναι ο νομικός κανόνας που απαγορεύει *a priori* και *in abstracto* την ταυτόχρονη ή και διαδοχική σύμπτωση στο ίδιο πρόσωπο δύο λειτουργημάτων ή ενός λειτουργήματος και μίας ιδιωτικής δραστηριότητας [Δ. Τσάτσου, Το κοινοβουλευτικόν ασυμβίβαστον εν τω ελληνικώ συνταγματικό δικαίω (1965), σ. 16]. Από καμία δε διάταξη του Συντάγματος ή του νόμου ή γενική αρχή δεν απαγορεύεται στον τελωνειακό υπάλληλο να ασκεί ιερατικά καθήκοντα. Υπ' αυτή την έννοια, δεν υφίσταται σχετικό ασυμβίβαστο, τουλάχιστον από πλευράς πολιτειακού δικαίου, που είναι και το μόνο πεδίο, στο οποίο εκτείνεται, καταρχήν, η νομιμοποίηση ενός διοικητικού οργάνου, όπως είναι ο Διοικητής της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων, για την αξιολόγηση της προαναφερομένης εξωϋπηρεσιακής δραστηριότητας του υπαλλήλου που υπάγεται σε αυτόν.

31. Από της άλλης πλευράς, είναι γνωστό ότι στο ιερατικό λειτουργήμα απάδει η χρήση βίας, καθώς αντίκειται στη θεμελιώδη περί αγάπης διδασκαλία του ιδρυτή της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας και στους θείους και ιερούς κανόνες ΞΣΤ' των Αγίων Αποστόλων και Η' του Αγίου Βασιλείου που εκφράζουν τη διδασκαλία αυτή, απαγορεύοντας στους κληρικούς και μοναχούς να χρησιμοποιούν βία και επομένως να φέρουν όπλα (ΣΤΕ 2569/1990, ΟΛΝΣΚ 390/2003). Ενδεικτικό της απόλυτα απαγορευτικής, όπως φαίνεται, θέσης της Εκκλησίας και στη σύγχρονη

εποχή ως προς το ζήτημα της οπλοφορίας του κληρικού, είναι το εγκύκλιο σημείωμα της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος, με αρ. πρωτ. 244/21-1-2016 και θέμα «Χορήγησις αδείας κατοχής όπλου και οπλοφορίας εις Κληρικούς». Σε αυτό αναφέρεται ότι η Ιερά Σύνοδος με τη Συνοδική Απόφασή της που λήφθηκε κατά τη συνεδρίαση της Διαρκούς Ιεράς Συνόδου της 13-1-2016, κατόπιν ερωτημάτων σχετικά με τη χορήγηση άδειας κατοχής όπλου και οπλοφορίας σε κληρικούς, αποφάσισε ότι σύμφωνα με τους Ιερούς Κανόνες ΞΣΤ΄ των Αγίων Αποστόλων και Η΄ του Μεγάλου Βασιλείου, καθώς και την με αρ. 24/25-5-2006 εισήγηση της αρμόδιας Συνοδικής Επιτροπής Δογματικών και Νομοκανονικών Ζητημάτων, απαγορεύεται πλήρως η οπλοκατοχή και οπλοχρησία¹⁴ στους κληρικούς κάθε βαθμού, διότι η οπλοφορία δεν συνάδει προς το Ιερατικό σχήμα, αλλά και για την προστασία των ιδίων (για να μη καταστούν υπαίτιοι φόνου και εκπέσουν της ιερωσύνης τους). Η απαγόρευση δε αυτή έχει καθολική ισχύ για όλους όσοι φέρουν κανονικά και νόμιμα την ιερατική ιδιότητα και το ιερατικό σχήμα και δεν περιορίζεται στους εν ενεργεία κληρικούς.

32. Όπως έχει γίνει δεκτό με τη Γνωμοδότηση της Ολομελείας του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους με αρ. 390/2003¹⁵, που αποφαινεται επί του συναφούς ζητήματος αστυνομικού υπαλλήλου - κληρικού, υφίσταται ασυμβίβαστο μεταξύ των δύο ιδιοτήτων, εξαιτίας της χρήσης βίας που συνεπάγονται οι συνθήκες άσκησης των αστυνομικών καθηκόντων, η οποία είναι ασυμβίβαστη με την ιδιότητα του θρησκευτικού λειτουργού. Αυτό το ασυμβίβαστο όμως δεν κρίνεται από την Αστυνομία, από τις διατάξεις για το προσωπικό της οποίας δεν προκύπτει απαγόρευση άσκησης εκ μέρους των οργάνων της ΕΛ.ΑΣ. του λειτουργήματος του θρησκευτικού λειτουργού, αλλά από τον Μητροπολίτη που προβαίνει στη χειροτονία, ο οποίος πριν από την τέλεσή της οφείλει να ελέγξει τα προσόντα και τα τυχόν κωλύματα ή ασυμβίβαστα του υποψηφίου¹⁶. Εάν δε αστυνομικός υπάλληλος χειροτονηθεί παρά την ύπαρξη του ασυμβιβάστου, δεν αναιρείται η

¹⁴ Συμπεριλαμβανομένης της θήρας, επί της οποίας η άρνηση του σχετικού δικαιώματος για τους κληρικούς αποτέλεσε και την αφορμή για την έκδοση του παραπάνω εγκυκλίου σημειώματος της ΙΣΙ.

¹⁵ Αποδεκτή από τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης.

¹⁶ Στην με αρ. 2812/2005 Εγκύκλιο της Ιεράς Συνόδου της Ιεραρχίας γίνεται αναφορά στο Συνοδικό Έγγραφο με αριθμ. 1049/851/14-4-2003, με το οποίο γνωστοποιείται στο Γραφείο του Νομικού Συμβούλου του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης ότι: «... δύναται Άξιωματικός τής Έλληνικής Αστυνομίας, έφ' όσον συντρέχουν αί άπαιτούμεναι κανονικαί προϋποθέσεις, νά χειροτονηθῆ Κληρικός τής Όρθοδόξου Έκκλησίας, άφου άπαλλαγῆ ύπηρεσιακῶς έκ καθηκόντων καί ύποχρεώσεων, άτινα τυγχάνουσι άσυμβίβαστα πρός τήν Ιερατικήν ιδιότητα. ...».

υποχρέωσή του να συμμορφώνεται προς τις διατάξεις και κανονισμούς που διέπουν την εκτέλεση της υπηρεσίας του, έστω και εάν αυτή συνεπάγεται τη χρήση βίας. Και τούτο, το μεν διότι η υποχρέωση αυτή απορρέει ευθέως από το Σύνταγμα, το δε διότι οι υπάλληλοι, οι οποίοι δύνανται να αποκτήσουν συγχρόνως και την ιδιότητα του κληρικού, αφού αποδέχονται οι ίδιοι ελεύθερα τη διπλή αυτή επιβάρυνση, συναποδέχονται επίσης ελεύθερα και την υποχρέωση να μην υστερούν των λοιπών συναδέλφων τους κατά την άσκηση των υπαλληλικών (κοσμικών) τους καθηκόντων, δοθέντος μάλιστα ότι η ιδιότητα του κληρικού, ούτε βάσει του Συντάγματος (αρ. 3 και 13) ούτε βάσει διάταξης νόμου, δικαιολογεί, αυτή και μόνη, τη μη συμμόρφωση του κληρικού-υπαλλήλου προς τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις και κανονισμούς κατά την άσκηση των υπαλληλικών του καθηκόντων και, πολύ περισσότερο, τη δυνατότητα απαλλαγής του από ορισμένα από τα καθήκοντα αυτά.

33. Όσον αφορά στους υπαλλήλους του τελωνειακού κλάδου, από την επισκόπηση της νομοθεσίας που διέπει το υπηρεσιακό καθεστώς, τις αρμοδιότητες και τα καθήκοντά τους, προκύπτει ότι αποτελούν ειδική κατηγορία πολιτικών υπαλλήλων του Δημοσίου, για τους οποίους υφίσταται ειδική νομοθετική ρύθμιση¹⁷ που τους επιτρέπει την οπλοφορία κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους, τα οποία περιλαμβάνουν τον έλεγχο και την καταστολή αδικημάτων, υπό τους όρους των διατάξεων, οι οποίες διέπουν την οργάνωση και λειτουργία των υπηρεσιών στις οποίες ανήκουν και την άσκηση των καθηκόντων τους (ΣΤΕ 3451/2009), ενώ, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του νόμου, καθιερύεται αρμοδιότητά τους ως ανακριτικών υπαλλήλων για την τέλεση εγκλημάτων λαθρεμπορίας, όπως και σε άλλες περιπτώσεις, όπως π.χ. προκειμένου περί εισαγωγής ναρκωτικών ουσιών (άρ. 42 ν. 4139/2013), όπλων (άρ. 16 παρ. 2 ν. 2168/1993) κλπ [ΓνΕισΠλημμ Αλεξ/λης 39/2015 (ΝΟΜ), πρβλ. τη με αριθμό 3/2000 γνωμοδότηση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου Σ. Γυπαράκη (ΠοινΧρ Ν/2000, σελ. 283 ΠοινΔικ 2000, σελ. 995)].

34. Οι περιπτώσεις, πάντως, κατά τις οποίες ο τελωνειακός υπάλληλος φέρει οπλισμό, και δη υποχρεωτικά, για την εκτέλεση των καθηκόντων του ή για συγκεκριμένη αποστολή περιορίζονται, σύμφωνα με το εδάφιο β' της παραγράφου 1 του άρθρου 2 της με αρ. Α 1390/2019 απόφασης του Διοικητή της ΑΑΔΕ,

¹⁷ (α. 3 παρ. 6 ν. 2960/2001, π.δ. 231/2007 και απόφαση Διοικητή ΑΑΔΕ με αρ. 1390/2019).

αποκλειστικά στην άσκηση ελέγχου ή δίωξης λαθρεμπορίου και ναρκωτικών και επιτήρησης τελωνειακών χώρων,¹⁸ κατά την εκτέλεση εξωτερικής υπηρεσίας, η οποία περιλαμβάνει και σειρά άλλων ελεγκτικών εργασιών (εμπορευμάτων, αλλά και προσώπων και μεταφορικών μέσων) και ο προγραμματισμός της, όπως και η ανάθεση των παραπάνω καθηκόντων, γίνεται από τον Προϊστάμενο του Τελωνείου, με την έκδοση δελτίου υπηρεσίας ανάλογα με τις υπηρεσιακές ανάγκες. Αντιστοιχούν δε αυτά σε ένα πολύ μικρό τμήμα του συνόλου των αρμοδιοτήτων και καθηκόντων του τελωνειακού προσωπικού, που εκτείνονται στην εν γένει ερμηνεία και εφαρμογή της εθνικής και ενωσιακής τελωνειακής νομοθεσίας, στη βεβαίωση δασμών, φόρων και επιβαρύνσεων σύμφωνα με την παραπάνω νομοθεσία κ.ο.κ. Δεν μπορεί, άλλωστε, να αγνοηθεί ότι, λαμβανομένου υπόψη, ιδίως: α) των αυστηρών προϋποθέσεων οπλοφορίας των τελωνειακών (όπως είναι η σχετική, επιτυχής, εκπαίδευση και η ανά τριετία επανάληψή της), η μη συνδρομή των οποίων αναιρεί εν τοις πράγμασι το εν λόγω δικαίωμα/υποχρέωση¹⁹ και β) της δυνατότητας άρσης του παραπάνω δικαιώματος σε ορισμένες περιπτώσεις, μεταξύ των οποίων και όταν δεν κρίνεται αναγκαία η οπλοφορία του τελωνειακού προσωπικού καθώς τα καθήκοντά του δεν απαιτούν τη χρήση όπλου ή λόγω ειδικών συνθηκών αυξημένης ασφαλείας (άρθρ. 3 παρ. 3 της 1390/2019 απόφασης ΑΑΔΕ) και γ) της οργανωτικής διάρθρωσης των τελωνειακών υπηρεσιών (κεντρικών και περιφερειακών), σύμφωνα με τον Οργανισμό της ΑΑΔΕ (ιδίως άρθρα 49-59 και Παράρτημα 2 της απόφασης Δ.ΟΡΓ.Α1125859ΕΞ2020/2020, Β 4738), από την επισκόπηση του οποίου προκύπτει το όλως ευάριθμο των υπηρεσιακών μονάδων, με αρμοδιότητες για την εκτέλεση των οποίων απαιτείται οπλισμός²⁰, αποτελεί ιδιαίτερα συχνό φαινόμενο η διαδρομή ολόκληρου του υπηρεσιακού βίου ενός τελωνειακού υπαλλήλου χωρίς να ανακύψει περίπτωση εκ μέρους του οπλοφορίας. Τούτο ισχύει πολύ

¹⁸ Προαιρετικά παρέχεται (στατικός) οπλισμός από την υπηρεσία κατά την άσκηση του τελωνειακού ελέγχου στα σημεία εισόδου - εξόδου της χώρας, στα σημεία εισόδου - εξόδου των τελωνειακών χώρων και στις επισκέψεις πλοίων, ενώ δικαιούται ο υπάλληλος να φέρει (ατομικό) οπλισμό, που χρεώνεται σε αυτόν προσωπικά κατόπιν αιτήματός του και βρίσκεται στη κατοχή του (ακόμη και εκτός υπηρεσίας) με ευθύνη του.

¹⁹ Και, περαιτέρω, χωρίς να μπορεί να παροραθεί ένας βαθμός ασάφειας στις σχετικές με την υποχρεωτικότητα ή μη της οπλοφορίας ρυθμίσεις, ενόψει της διατύπωσης των άρθρων 3 παρ. 6 του ν. 2960/2001 και 4 παρ. 2 του π.δ. 231/2007, αλλά και των λοιπών διατάξεων της απόφασης του Διοικητή της ΑΑΔΕ με αρ. 1390/2019, πλην αυτής του εδαφίου β της παρ. 2 του άρθρου 2, οι οποίες, στο σύνολό τους, αναφέρονται, αποκλειστικά, σε «δικαίωμα» των τελωνειακών υπαλλήλων να οπλοφορούν.

²⁰ Σχετικό και το με αρ. πρωτ. ΔΣΤΕΠΕ129290ΕΞ2021ΕΜΠ/9-4-2021 έγγραφο του Προϊσταμένου της Δ/σης Στρατηγικής Ελέγχου Τελωνειακών Παραβάσεων (Τμ. Ε').

περισσότερο για τον υπάλληλο που είναι τοποθετημένος σε υπηρεσία γραφείου και δη στο Τμήμα Διοικητικής Υποστήριξης και Δικαστικού (Γραφείο Δικαστικού), όπως συμβαίνει στην περίπτωση του υπαλλήλου Κ.Π., στον οποίο αναφέρεται το ερώτημα της Υπηρεσίας. Οίκοθεν νοείται ότι οι παραπάνω διαπιστώσεις δεν σχετίζονται και ουδόλως αναιρούν το κατά το άρθρο 7 του π.δ/τος 231/2007 δικαίωμα του Προϊσταμένου του Τελωνείου, κατά την κατανομή του προσωπικού σε Τμήματα και σε εργασίες εξωτερικής υπηρεσίας να αναθέσει σε οποιονδήποτε υπάλληλο ένοπλη υπηρεσία, τηρώντας την προβλεπόμενη στο ίδιο άρθρο διαδικασία και με γνώμονα τις υπηρεσιακές ανάγκες και με την αυτονόητη προϋπόθεση ότι συντρέχουν οι νόμιμες προς τούτο προϋποθέσεις (σχετική εκπαίδευση, κρίση από τα αρμόδια όργανα περί της σωματικής και ψυχικής καταλληλότητας του υπαλλήλου να φέρει όπλο κλπ).

35. Παρά την περιστασιακή, κατά τις διακρίσεις της προηγούμενης παραγράφου, άσκηση από τους τελωνειακούς υπαλλήλους καθηκόντων αστυνομικής φύσης, δεν παύουν να αποτελούν πολιτικό προσωπικό της δημόσιας διοίκησης, υπαγόμενο αρχικά στη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων του Υπουργείου Οικονομικών και ήδη, από τη σύσταση και λειτουργία της με το ν. 4389/2016, στην Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων και δεν τελούν υπό το ίδιο υπηρεσιακό καθεστώς με τους αστυνομικούς υπαλλήλους, οι οποίοι αποτελούν ιδιαίτερο ένοπλο σώμα ασφάλειας με ιεραρχία αντίστοιχη της στρατιωτικής (α. 13 ν. 4249/2014) ούτε εξομοιώνονται, αντίθετα με αυτούς, προς τους στρατιωτικούς υπαλλήλους, η ιδιότητα των οποίων (στρατιωτικών) είναι ασυμβίβαστη προς το ιερατικό λειτούργημα (βλ., ως προς το τελευταίο, άρθρο 17 Καν. 305/2018).

36. Ενόψει των παραπάνω ελεγκτικών και διωκτικών καθηκόντων τους, είναι ασφαλώς ενδεχόμενο, αν και λιγότερο πιθανό σε σχέση με τους αστυνομικούς υπαλλήλους για τους προαναφερόμενους λόγους, να χαρακτηριστεί από την Εκκλησία, στην οποία ανήκει η αυθεντική ερμηνεία των ιερών της κανόνων (Δ. Τσάτσου, Συνταγματικό Δίκαιο, Τόμος Β, έκδ. Σάκκουλα, 1993, σ. 595), ως ασυμβίβαστη η ιδιότητα του κληρικού προς αυτήν του τελωνειακού υπαλλήλου, γενικά ή, ακόμη, κατά περίπτωση, ανάλογα με τις εκάστοτε ειδικότερες περιστάσεις.

37. Κατόπιν, όλων όσων προαναφέρονται, γίνεται δεκτό ότι, έστω και εάν ανακύπτει ζήτημα ασυμβιβάστου μεταξύ των δύο ιδιοτήτων από την παραπάνω αιτία, τούτο δεν κρίνεται από πλευράς Δημοσίου, αφού, όπως προαναφέρεται,

από τις διατάξεις που διέπουν την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων και το προσωπικό της, στο οποίο περιλαμβάνονται οι υπάλληλοι του τελωνειακού κλάδου, δεν προκύπτει απαγόρευση γι' αυτούς να ασκήσουν παράλληλα το λειτούργημα του θρησκευτικού λειτουργού, ουδόλως δ' εκ τούτου αναιρείται η υποχρέωση του υπαλλήλου στην εκτέλεση των υπηρεσιακών καθηκόντων του, ακόμη και όταν αυτά συνεπάγονται τη χρήση βίας (ως εκ της οπλοφορίας), η τυχόν ατελής εκπλήρωση των οποίων ελέγχεται πειθαρχικά και επισύρει τις προβλεπόμενες στον Υπαλληλικό Κώδικα κυρώσεις.

Και τούτο, διότι η υποχρέωση σεβασμού από την Πολιτεία των ιερών κανόνων της Εκκλησίας, ακόμη δε και των πνευματικών (δογματικών) κανόνων καθώς και των βασικών διοικητικών θεσμών αυτής²¹, υφίσταται εφόσον οι κανόνες αυτοί δεν αντιβαίνουν στο Σύνταγμα και δεν προσβάλλουν τη δημόσια τάξη. Ιεροί κανόνες αντίθετοι στο Σύνταγμα ή τη δημόσια τάξη είναι προφανές ότι δεν εφαρμόζονται [Ι. Κονιδάρη, ό.π., σ. 227²². Για το ζήτημα της σχέσης κανόνων Εκκλησίας με το Σύνταγμα και τους νόμους βλ. αντί περισσότερων, Αντ. Μανιτάκη, Η συνταγματική προστασία των πολιτιστικών αγαθών και η ελευθερία της λατρείας. Με αφορμή τις χρήσεις της Ροτόντας (Γνωμοδότηση), Νόμος και Φύση, τ. 2/1995, σ. 43-56, όπου και παραπομπές σε περαιτέρω θεωρία²³]. Ως εκ τούτου, δεν θα μπορούσε να γίνει επίκληση ιερών κανόνων της Εκκλησίας για τη διαμόρφωση της έννομης σχέσης μεταξύ του δημοσίου υπαλλήλου και της υπηρεσίας του, καθώς, πέραν του ότι η ρύθμιση αυτής της σχέσης εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής των παραπάνω κανόνων, τέτοια ερμηνεία ιερού κανόνα και, ειδικότερα, εν προκειμένω, του κανόνα περί αγάπης που απαγορεύει μεν την οπλοφορία στους κληρικούς, όχι όμως και στους κρατικούς υπαλλήλους που έχουν από το νόμο το σχετικό καθήκον, θα

²¹ για τους οποίους και μόνο, σε αντιδιαστολή προς τους λοιπούς ιερούς κανόνες που αφορούν διοικητικά θέματα της Εκκλησίας γίνεται δεκτό από το Συμβούλιο της Επικρατείας ότι απολαύουν συνταγματικής προστασίας (ΟΛΣΤΕ 210/2020, 3003/2014, 3178/1976 κ.ά).

²² Ήδη υπό το καθεστώς του Συντάγματος του 1911, ο Σαρίπολος είχε υποστηρίξει ότι όλοι οι ιεροί κανόνες απολαύουν συνταγματικής προστασίας εφόσον δεν αντιβαίνουν σε διατάξεις του Συντάγματος (Ν Σαρίπολου, Σύστημα του Συνταγματικού Δικαίου της Ελλάδος, Τυπογραφείον Β. Αυλής Α Ραφτάνη 1923, 311-313)

²³ Κατά τον ίδιο, το σκεπτικό του Συμβουλίου της Επικρατείας, στην απόφασή του με αριθμό 2569/1990, με βάση το οποίο «ούτε ο νομοθέτης μπορεί να θεσπίζει διατάξεις ούτε η Διοίκηση να εκδίδει πράξεις αντίθετες με το περιεχόμενο των ιερών κανόνων που το Σύνταγμα κατοχυρώνει, δηλαδή των πνευματικών (δογματικών) κανόνων της Ανατολικής Ορθόδοξου Εκκλησίας», έχει ακριβώς το νόημα της υποχρέωσης σεβασμού από όλους, Πολιτεία, πολίτες και πιστούς, των κανόνων της Εκκλησίας, τούτων εφαρμοζομένων άμεσα σε όσους μόνο υπάγονται σε αυτήν και δεν σημαίνει ότι τίθεται για τους κανόνες αυτούς θέμα κατίσχυσής τους απέναντι στους κανόνες του πολιτειακού δικαίου (Μανιτάκη, ό.π.)

παραβίαζε τη διάταξη του άρθρου 103 του Συντάγματος, σύμφωνα με την οποία οι δημόσιοι υπάλληλοι είναι εκτελεστές της θέλησης του Κράτους και θα προσέβαλε τη δημόσια τάξη, αφού θα δικαιολογούσε την άρνηση του υπαλλήλου να εκτελέσει τα νόμιμα καθήκοντα της θέσης του και άρα θα καθιστούσε τον ως άνω κανόνα ανεφάρμοστο.

38. Άλλωστε, η δημοσιοϋπαλληλική σχέση είναι «προαιρετική», καταρτίζεται δηλ. με την ελεύθερη βούληση του ενδιαφερομένου, ο οποίος οφείλει να γνωρίζει ότι από τη σχέση γεννώνται δικαιώματα αλλά και υποχρεώσεις. Δεν μπορεί επομένως ο υπάλληλος που επέλεξε ελεύθερα το διορισμό του να επικαλείται λόγους για να αποφύγει την εκπλήρωση καθηκόντων, τα οποία απορρέουν από το Σύνταγμα και τους νόμους (ΝΣΚ 247/1992) και δεν αναιρούνται από τη σύμπτωση στο ίδιο πρόσωπο της ιδιότητας του υπαλλήλου και του θρησκευτικού λειτουργού (ΟΛΝΣΚ 390/2003, ΣτΕ 4431/1998), όπως, μάλιστα, αναγνωρίζει και αποδέχεται και ο υπάλληλος, στον οποίο αναφέρεται το ερώτημα, με την αίτησή του προς το Δημόσιο.

39. Με βάση τις παραπάνω σκέψεις επιλύεται και το ζήτημα που γεννάται από τη σύγκρουση των κανόνων περιβολής, αφενός μεν, των τελωνειακών υπαλλήλων, οι οποίοι υποχρεούνται να φέρουν στολή, εκτός των ρητά προσδιοριζόμενων περιπτώσεων, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 4 παρ. 2 του π.δ/τος με αρ. 231/2007 και 29 της υ.α. με αρ. Τ.1648/539/00038/2002, αφετέρου δε, των κληρικών, όπως ορίζεται γι' αυτούς, χωρίς όμως να προβλέπονται κυρώσεις, στο π.δ. της 21/22-1-1931. Συνεπώς, ο τελωνειακός υπάλληλος οφείλει να φέρει την υπηρεσιακή στολή στις περιπτώσεις που αυτή ορίζεται υποχρεωτική, κατά τις διακρίσεις της απόφασης ΑΑΔΕ με αρ. 1390/2019, ανεξάρτητα από τη χορήγηση ή μη σχετικής άδειας από τον οικείο Μητροπολίτη (πρβλ. ΟΛΝΣΚ 390/2003).

40. Σε κάθε περίπτωση σημειώνεται ενημερωτικά ότι η Ορθόδοξη Εκκλησία έχει, κατ' οικονομία και κατά περίπτωση, επιτρέψει την προσωρινή απαλλαγή από την απαρέγκλιτη τήρηση των κανόνων περί εξωτερικής εμφάνισης των κληρικών κανόνων, όταν αυτοί δεν εκτελούν τα κατά το ιερατικό τους αξίωμα λειτουργικά καθήκοντα (ΟΛΝΣΚ 463/2007), όπως επιβεβαιώνεται και στο με αρ. πρωτ. 1412/737/12-4-2021 έγγραφο της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος (γνωμοδότηση 10/2021 του ειδικού νομικού Συμβούλου της Ιεράς Συνόδου). Όπως, ειδικότερα, διευκρινίζεται στο παραπάνω συνοδικό έγγραφο, στα κείμενα των ιερών κανόνων της Εκκλησίας δεν προβλέπεται υποχρέωση ρασοφορίας, ενώ

στο π.δ/γμα της 21/22-1-1931 δεν προβλέπονται έννομες συνέπειες για τη μη τήρηση από τον κληρικό των διατάξεών του, στις οποίες περιγράφεται ως υποχρεωτική συγκεκριμένη περιβολή του κληρικού εκτός (εκκλησιαστικής) υπηρεσίας. Εξάλλου, ο Μητροπολίτης, στη δύναμη κληρικών του οποίου ανήκει ο ιερέας που ασκεί κάποιο επάγγελμα, έχει τη δυνατότητα, στο πλαίσιο της πνευματικής εξουσίας που του απονέμεται κατά τις προβλέψεις του κανονικού δικαίου, αναγνωρίζεται δε και στα άρθρα 29 παρ. 1 και 30 εδάφιο α' του ν. 590/1977 (ΚΧΕΕ)²⁴, να παρέχει άδεια προσωρινής αποβολής της επιβεβλημένης, κατά την παράγραφο 3 του άρθρου 8 του Κανονισμού Ι.Σ., με αρ. 305/2018, αμφίσεσης, ώστε αυτή να μην είναι «αυθαίρετη», κατά τους ορισμούς της παραπάνω διάταξης και πειθαρχικώς κολάσιμη από τα αρμόδια όργανα της Εκκλησίας.

41. Τέλος, σύμφωνα με το Νομικό Σύμβουλο του Κράτους Θεόδωρο Ψυχογιό, ανεξάρτητα από την επί της ουσίας συμφωνία του με τη γνώμη της πλειοψηφίας, το σχετικό ερώτημα διατυπώνεται απαράδεκτα, ενόψει της διάταξης του άρθρου 6 παρ. 6 του ν. 3086/2002 (Οργανισμός ΝΣΚ), εξαιτίας της αναρμοδιότητας του Διοικητή της ΑΑΔΕ να διερευνήσει το ασυμβίβαστο ή μη της άσκησης ιερατικών καθηκόντων από τελωνειακό υπάλληλο με κριτήριο κανόνες της Εκκλησίας (περί μη χρήσης βίας εκ μέρους των ιερωμένων κλπ). Κατά συνέπεια, κατά την άποψη αυτή, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους θα έπρεπε να απέχει της έκδοσης γνωμοδότησης επί του ερωτήματος αυτού.

42. Κατά τη **γνώμη της μειοψηφίας**, η οποία απαρτίστηκε από την Αντιπρόεδρο ΝΣΚ Ευγενία Βελώνη και τους Νομικούς Συμβούλους του Κράτους Αλέξανδρο Ροϊλό, Βασίλειο Καραγεώργο και Παναγιώτα Δασκαλέα-Ασημακοπούλου (ψήφοι τέσσερις – 4), όπως προαναφέρεται (παρ. 33), οι τελωνειακοί υπάλληλοι αποτελούν ειδική κατηγορία πολιτικών υπαλλήλων του Δημοσίου, για τους οποίους υφίσταται ειδική νομοθετική ρύθμιση που τους επιτρέπει την οπλοφορία κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους. Αυτά περιλαμβάνουν τόσο τον έλεγχο προσώπων, αποσκευών, εμπορευμάτων, μεταφορικών μέσων, για τον εντοπισμό

²⁴ Άρθρο 29: «1. Ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών υπό την ιδιότητα του ποιμαίνοντος την Αρχιεπισκοπήν Αθηνών, ως και έκαστος εν ενεργεία Μητροπολίτης, ως Εκκλησιαστική Αρχή της κληρωθείσης αυτής Μητροπόλεως, ασκούν εντός της περιφέρειας της Μητροπόλεώς των, την υπό των Ιερών Κανόνων, των Εκκλησιαστικών διατάξεων και των νόμων εν γένει της Πολιτείας προβλεπόμενην εξουσίαν». Άρθρο 30: «Πνευματικός προεστώς, νόμιμος εκπρόσωπος και διαχειριστής εκάστης Ιεράς Μητροπόλεως είναι ο επιχώριος Μητροπολίτης, με την επιφύλαξη των διαχειριστικών αρμοδιοτήτων του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, που καθορίζονται με τον κατ' άρθρο 35 Κανονισμό....».

αφ' ενός, παράνομης διακίνησης ναρκωτικών, ψυχοτρόπων ή τοξικών ουσιών, όπλων, εκρηκτικών, πυρηνικών υλικών, κεφαλαίων προερχόμενων από οικονομικές εγκληματικές δραστηριότητες, πολιτιστικών αγαθών, πειρατικών προϊόντων, προϊόντων παραποίησης ή απομίμησης, ασέμνων ειδών και, αφ' ετέρου παρατυπιών που αφορούν μεταφορές, αλιεία, λαθρομετανάστευση, προδρόμων ουσιών ή και άλλων παρατυπιών που διαπιστώνονται κατά τους ελέγχους, που της έχουν ανατεθεί, με ειδικές κοινοτικές - εθνικές διατάξεις, διεθνείς συνθήκες και συμφωνίες για την προστασία των εθνικών συμφερόντων και των συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.), όσο και την καταστολή αδικημάτων, υπό τους όρους των διατάξεων, οι οποίες διέπουν την οργάνωση και λειτουργία των υπηρεσιών στις οποίες ανήκουν και την άσκηση των καθηκόντων τους, καθήκοντα, δηλαδή, που, καθ' εαυτά, όπως και η αρμοδιότητά τους ως ανακριτικών υπαλλήλων σε περιπτώσεις τέλεσης εγκλημάτων λαθρεμπορίας, εισαγωγής ναρκωτικών ουσιών, όπλων κλπ, συνεπάγονται εντάσεις, διαπληκτισμούς, αντιπαραθέσεις και αντιδικίες.

Το γεγονός ότι οι περιπτώσεις, κατά τις οποίες οι τελωνειακοί υπάλληλοι φέρουν υποχρεωτικά οπλισμό για την εκτέλεση των καθηκόντων τους ή για συγκεκριμένη αποστολή, περιορίζονται σε συγκεκριμένα καθήκοντα, σύμφωνα με την Α1390/2019 απόφαση του Διοικητή της ΑΑΔΕ, ή οι αυστηρές προϋποθέσεις οπλοφορίας τους, δεν αναιρεί τον, κατά τα προαναφερόμενα, ιδιαίτερο χαρακτήρα του εν λόγω επαγγέλματος. Το ίδιο ισχύει και για την, κατά το άρθρο 3 της αυτής ως άνω απόφασης, δυνατότητα άρσης του δικαιώματος οπλοφορίας σε ορισμένες περιπτώσεις, μεταξύ των οποίων και όταν αυτή δεν κρίνεται αναγκαία σε περιπτώσεις που τα καθήκοντα του τελωνειακού προσωπικού δεν απαιτούν τη χρήση όπλου ή λόγω ειδικών συνθηκών αυξημένης ασφάλειας. Και τούτο, διότι η παραπάνω δυνατότητα, υπό την εκδοχή της επιτρεπτής συνύπαρξης των ιδιοτήτων του θρησκευτικού λειτουργού και ειδικότερα του εφημέριου, στον οποίο αφορά το ερώτημα, η φύση των καθηκόντων του οποίου (όπως και των λοιπών λειτουργών της Εκκλησίας της Ελλάδος) έχει προεχόντως θρησκευτικό και πνευματικό χαρακτήρα²⁵, και του τελωνειακού υπαλλήλου, μετουσιώνεται, κατ'

²⁵ Ο εφημέριος οφείλει να τελεί απαρεγκλίτως και κατά την καθιερωμένη εκκλησιαστική τάξη τη Θεία Λειτουργία και όλα τα άλλα Ιερά Μυστήρια, τις παραδεδομένες ή άλλες τεταγμένες Ακολουθίες του εορταστικού κύκλου της Εκκλησίας και κάθε άλλη ιεροπραξία για τον αγιασμό των πιστών, να τηρεί το ωράριο παρουσίας στον Ιερό Ναό, που καθορίζεται από την προϊσταμένη του αρχή,

ουσίαν, σε υποχρεωτική και όχι δυνητική απαλλαγή, συνεπεία της απαγόρευσης χρήσης βίας από τους κληρικούς (και μοναχούς) και επομένως της οπλοφορίας, ως αντικείμενης στη θεμελιώδη περί αγάπης διδασκαλία του ιδρυτή της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας και στους θείους και ιερούς κανόνες ΞΣΤ΄ των Αγίων Αποστόλων και Η΄ του Αγίου Βασιλείου που εκφράζουν τη διδασκαλία αυτή (ΣΤΕ 2569/1990, ΟΛΝΣΚ 390/2003). Αυτή η απόλυτη απαγόρευση, προκύπτει, άλλωστε, και από το προαναφερόμενο (παρ. 31) εγκύκλιο σημείωμα της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος, με αρ. πρωτ. 244/21-1-2016 και θέμα «Χορήγησις αδείας κατοχής όπλου και οπλοφορίας εις Κληρικούς»

43. Ενόψει τούτων, δεν μπορεί να θεωρηθεί επιτρεπτή από το νόμο η εκ μέρους του τελωνειακού υπαλλήλου παράλληλη άσκηση ιερατικών καθηκόντων, διότι τα ως άνω τελωνειακά καθήκοντά του από τη φύση τους αντίκεινται στην ιδιότητα του ορθόδοξου κληρικού. Ερμηνεία δε νόμων, και ερειδόμενες σε τέτοια ερμηνεία πράξεις της Διοίκησης, με την οποία γίνεται ανεκτή (μόνιμη ή περιστασιακή) οπλοφορία του κληρικού και εν γένει η χρήση βίας λόγω του κοσμικού επαγγέλματός του -ή και για οποιοδήποτε άλλο νόμιμο, από πλευράς πολιτειακής νομοθεσίας, λόγο-, πολλώ δε μάλλον αυτή επιβάλλεται στον υπάλληλο στο πλαίσιο των υποχρεώσεών του από το Σύνταγμα (που ορίζει στο άρθρο 103 ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι είναι εκτελεστές της θέλησης του Κράτους) και το νόμο και σε περίπτωση άρνησής του απειλείται πειθαρχικός έλεγχος και επιβολή πειθαρχικών κυρώσεων σε βάρος του, παραβιάζει τον συνταγματικό κανόνα που απορρέει από το άρθρο 3 του Συντάγματος περί σεβασμού των δογματικών κανόνων της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ελλάδος, ζήτημα το οποίο δεν ενδιαφέρει αποκλειστικά την Εκκλησία, αλλά και το Κράτος, στο πλαίσιο της κατά τα άνω υποχρέωσής του περί σεβασμού των πνευματικών (δογματικών) αρχών της (πρβλ. ΣΤΕ 2569/1990). Σε κάθε περίπτωση, ενέχει αντίφαση η παραδοχή, αφενός μεν, περί σεβασμού από το Κράτος των ιερών κανόνων και παραδόσεων της Ανατολικής Ορθόδοξου Εκκλησίας, και μάλιστα απορρέοντος από κανόνα συνταγματικής περιωπής, αφετέρου δε, περί ανοχής ή επιβολής της χρήσης όπλου και εν γένει βίας από θρησκευτικό λειτουργό, και στην περίπτωση του ερωτήματος από εφημέριο, ο οποίος παράλληλα είναι και τελωνειακός υπάλληλος,

---

οφείλει να φέρει την καθιερωμένη για τους Ορθοδόξους κληρικούς περιβολή και αμφίεση, να αποφεύγει δε κάθε αυθαίρετη μεταβολή ή την αποβολή της.

όταν αυτή (η χρήση βίας) δεν συνάδει προς το ιερατικό σχήμα, σύμφωνα με τους θείους και ιερούς κανόνες, τους οποίους αυτό οφείλει να σέβεται.

Ως προς το δεύτερο υποερώτημα

Κατά τη σχετική συζήτηση που διεξάχθηκε μεταξύ των μελών του Τμήματος διατυπώθηκαν δύο γνώμες:

44. Κατά τη γνώμη της πλειοψηφίας, η οποία απαρτίστηκε από τον Πρόεδρο του Τμήματος Στέφανο Δέτση, την Αντιπρόεδρο ΝΣΚ Ευγενία Βελώνη και τους Νομικούς Συμβούλους του Κράτους Δημήτριο Χανή, Αντώνιο Τατσόπουλο, Κωνσταντίνο Κατσούλα, Αλέξανδρο Ροϊλό, Παναγιώτα-Ελευθερία Δασκαλέα-Ασημακοπούλου, Ευστράτιο Ηλιαδέλη, Ιωάννη Αλεξανδράκη και Νικόλαο Πατηνιώτη (ψήφοι δέκα – 10), με την οποία συντάχθηκε και η εισηγήτρια Πάρεδρος Ν.Σ.Κ. (γνώμη χωρίς ψήφο), έγιναν δεκτά τα ακόλουθα:

Επάγγελμα θεωρείται η δραστηριότητα ενός προσώπου που επιχειρεί ορισμένες πράξεις με σύστημα και μονιμότητα για σκοπό αποδοτικό, δηλ. για να έχει εισόδημα (ΝΣΚ 341/2012, 575/1997). Το πρόσωπο που έχει χειροτονηθεί και έχει λάβει έναν από τους βαθμούς της ιερωσύνης θεωρείται ότι αναλαμβάνει αποστολή και δεν ασκεί επάγγελμα ή αμειβόμενη, με την παραπάνω έννοια, δραστηριότητα (ΟΛΝΣΚ 390/2003), ο δε μισθός που λαμβάνει δεν αποτελεί, όπως προαναφέρεται, αντιπαροχή για την εκτέλεση των ιερατικών του καθηκόντων (ΑΠ 248/1995, 955/1984, 944, 843/1983, ΝΣΚ 263/2019).

Επομένως η άσκηση ιερατικών καθηκόντων δεν συνιστά επάγγελμα, παρέλκει δε η απάντηση στο περαιτέρω ερώτημα, ήτοι το εάν απαιτείται χορήγηση άδειας από τον Διοικητή της ΑΑΔΕ, κατόπιν γνωμοδότησης του Υπηρεσιακού Συμβουλίου, αφού το τελευταίο ερωτάται μόνο επί καταφατικής απάντησης σχετικά με τη φύση του θρησκευτικού λειτουργήματος ως επαγγέλματος. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, επισημαίνεται ότι, όπως γίνεται πάγια δεκτό, η γενόμενη στη διάταξη του άρθρου 31 παρ. 2 του Υπαλληλικού Κώδικα αναφορά σε ιδιωτικό έργο επ' αμοιβή αφορά σε επαγγελματική εξωϋπηρεσιακή δραστηριότητα (ΟΛΝΣΚ 436/2012, όπου και περαιτέρω παραπομπή σε γνωμοδοτήσεις ΝΣΚ και θεωρία, ΝΣΚ 109/2019, 40/2018. Βλ. και ΑΠ 248/1995, 955/1984, ΝΣΚ 263/2019), είτε αυτή πραγματοποιείται με τη μορφή εξαρτημένης εργασίας, είτε μίσθωσης έργου, είτε πρόκειται για ελεύθερο επάγγελμα. Ως εκ τούτου, δοθέντος ότι, κατά τα προεκτεθέντα, η άσκηση του θρησκευτικού λειτουργήματος δεν συνιστά επάγγελμα, δεν συντρέχει περίπτωση λήψης άδειας, κατόπιν σύμφωνης

γνωμοδότησης, από το αρμόδιο υπηρεσιακό συμβούλιο κατά το άρθρο 31 του Υπαλληλικού Κώδικα.

45. Κατά τη γνώμη της μειοψηφίας, η οποία απαρτίστηκε από τους Νομικούς Συμβούλους του Κράτους Θεόδωρο Ψυχογιό, Βασίλειο Καραγεώργο και Πέτρο Κωνσταντινόπουλο (ψηφοί τρεις – 3), όπως προβλέπεται ρητά από το άρθρο 31 παρ. 2 του Υπαλληλικού Κώδικα, η χορήγηση άδειας της διοικητικής αρχής προς τον υπάλληλο, έπειτα από αιτιολογημένη σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου υπηρεσιακού συμβουλίου, για την «επ’ αμοιβή» άσκηση έργου ή εργασίας, απαιτείται και προκειμένου να διαπιστωθεί αρμοδίως ότι η παράλληλη αυτή απασχόληση, ανεξάρτητα από τη φύση της, «δεν παρεμποδίζει την ομαλή εκτέλεση της υπηρεσίας του». Η νομοθετική αυτή αξίωση αποβλέπει στην εξασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας των δημοσίων υπηρεσιών, ήτοι σε σκοπό δημοσίου συμφέροντος (ΝΣΚ 109/2019), ως εκ τούτου είναι προφανές ότι η ερμηνευτική παράβλεψη αυτής δεν είναι επιτρεπτή, καθ’ οιονδήποτε τρόπο. Επομένως, η παραδοχή ότι ο κληρικός δεν ασκεί «επάγγελμα» ή δεν λαμβάνει «μισθό», υπό την έννοια της αντιπαροχής, δεν αρκεί, ώστε να καταστήσει άνευ αντικειμένου την πιο πάνω εύλογη και επιτακτική αξίωση του άρθρου 31 παρ. 2 Υ.Κ. για την in concreto στάθμιση, από το υπηρεσιακό συμβούλιο εάν, εξ αιτίας της δεύτερης απασχόλησης, τίθεται ζήτημα παρεμπόδισης της ομαλής εκτέλεσης της διοικητικής του υπηρεσίας.

Απάντηση

Κατόπιν όλων των προεκτεθέντων, στο ερώτημα που υποβλήθηκε, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Β΄ Τμήμα) γνωμοδοτεί ως εξής:

46. α) Ομόφωνα, ότι δεν απαγορεύεται από το Σύνταγμα και το νόμο η χειροτονία και τέλεση από δημόσιο υπάλληλο ιερατικών καθηκόντων, κατά τις αρχές της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ελλάδος, με κάλυψη οργανικής (εφημεριακής) θέσης, μισθοδοτούμενης από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, παράλληλα με την κατοχή της οργανικής του θέσης στο Δημόσιο, με την έννοια ότι η παραπάνω παράλληλη απασχόληση δεν εμπίπτει στην έννοια της κατοχής δεύτερης θέσης στον δημόσιο τομέα.

β) Κατά πλειοψηφία, ότι δεν υφίσταται, από της πλευράς του Κράτους, ασυμβίβαστο και άρα επιτρέπεται η άσκηση ιερατικών καθηκόντων από τον

τελωνειακό, ειδικότερα, υπάλληλο, κατόπιν της χειροτονίας του και της κάλυψης σχετικής οργανικής θέσης, το τυχόν δε, από της πλευράς της Εκκλησίας, ασυμβίβαστο της ιδιότητας του κληρικού με την ιδιότητα του τελωνειακού υπαλλήλου δεν αναιρεί την κατά το Σύνταγμα και τους νόμους υποχρέωση εκτέλεσης από τον τελευταίο του συνόλου των καθηκόντων που συνάπτονται με τη θέση του, ακόμη και εκείνων που κρίνονται από την Εκκλησία ασυμβίβαστα προς την ιδιότητα του κληρικού.

γ) Κατά πλειοψηφία, ότι η κατά τα άνω τέλεση ιερατικών καθηκόντων δεν θεωρείται επάγγελμα, για την άσκηση του οποίου θα απαιτείτο η παροχή στον υπάλληλο άδειας κατόπιν σύμφωνης γνωμοδότησης από το αρμόδιο υπηρεσιακό συμβούλιο.

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ

Αθήνα, 7-5-2021

Ο Πρόεδρος

Η Εισηγήτρια

Στέφανος Δέτσης
Αντιπρόεδρος ΝΣΚ

Ιωάννα Ρουσιιά
Πάρεδρος ΝΣΚ